

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Katarína Drevená

**Mediácia izraelsko-palestínskeho konfliktu Spojenými štátmi
americkými počas administratívy Baracka Obamu**

Bakalárska diplomová práca

Mgr. Hynek Melichar, Ph.D.

Olomouc, 2019

Čestne prehlasujem, že som túto bakalársku prácu vypracovala samostatne na základe svojich poznatkov a štúdia odbornej literatúry, ktorej prehľad je uvedený v kapitole Zoznam prameňov a literatúry.

Olomouc, 30.4.2019

Podpis

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa rada pod'akovala vedúcemu práce Mgr. Hynkovi Melicharovi, Ph.D. za cenné rady a odborné vedenie. Zároveň patrí veľká vďaka mojím rodičom, priateľom a celej rodine, ktorí ma v priebehu celého štúdia podporovali.

Obsah

Úvod	6
1. Teoreticko-metodologická časť	11
1.1 Kontingenčný prístup	14
1.1.1 Kontextuálne premenné	14
1.1.1.1 Charakter strán konfliktu	14
1.1.1.2 Charakter konfliktu	16
1.1.1.3 Identita a charakter mediátora	18
1.1.2 Procesné premenné	19
1.1.2.1 Stratégie mediátora	20
1.1.3 Výsledok	21
2. Kontext izraelsko-palestínskeho konfliktu	23
2.1 Americká mediačná snaha v izraelsko-palestínskom konflikte	28
3. Mediačné pokusy administratívy Baracka Obamu	32
3.1 Charakter strán konfliktu – Izrael a Palestína	33
3.2 Charakter mediátora – USA	36
4. Priebeh mediačných pokusov a stratégie mediátorov	40
4.1 Priebeh prvého mediačného pokusu a stratégie mediátora	40
4.2 Priebeh druhého mediačného pokusu a stratégie mediátora	44
4.3 Výsledok mediačných pokusov administratívy Baracka Obamu	48
Záver	51
Zoznam prameňov a literatúry	56
Abstrakt	66

Úvod

Izraelsko-palestínsky konflikt sa nachádza v širšom kontexte izraelsko-arabského konfliktu, ktoré je ťažké od seba oddeliť. Korene sporu siahajú do začiatku 20. storočia, keď začali prichádzať vo veľkých skupinách na Arabmi obývané územie Židia utekajúci z Európy pred perzekúciami.

Obdobie do roku 1948 je charakteristické lokálnymi násilnosťami, útokmi a prvými náznakmi nezhôd medzi Židmi a Arabmi. Založením štátu Izrael následne prepukol izraelsko-arabský konflikt, ktorý bol typický vojnami a bojmi medzi Izraelom a arabskými koalíciami. Začiatok izraelsko-palestínskeho konfliktu sa datuje buď od roku 1964, kedy vznikla Organizácie za oslobodenie Palestíny (OOP) alebo od roku 1965, kedy sa táto strana transformovala na hlavného aktéra palestínskej entity. Podľa rezolúcie OSN A/RES/181 (1947) malo byť územie nazývané Palestína rozdelené na dva štáty, pričom by vytvorili istú formu ekonomickej federácie. Palestínčania však tento plán zamietli, keďže nesúhlasili s návrhom, podľa ktorého malo územie Izraela predstavovať 56% územia Palestíny, pričom jeho obyvateľstvo by bolo takmer z polovice arabského pôvodu. Veľkorysejšia alternatíva už Palestínčanom nikdy nebola ponúknutá a konflikt zostal až do dnešného dňa nevyriešený (Muhsin 2002). Násilnosť sporu v historicky, kultúrne aj nábožensky bohatom regióne viedla k množstvu medzinárodných konferencií a debát, avšak všetky snahy a mierové dohody zlyhali. Dlhé trvanie a komplikovanosť sporu medzi Židmi a Arabmi vytvára zložité dilemy a postoje ku konfliktu rozdeľujú medzinárodné spoločenstvo. Mierový proces v súčasnom období stagnuje a riešenie sporu vyzerá byť v nedohľadne.

Mediácia je jedným z najefektívnejších spôsobov riešenia akéhokoľvek konfliktu, v ktorom zohráva dôležitú úlohu tretia strana, či už je to jednotlivец, štát alebo organizácia (Bercovitch 1991: 3–4; Bercovitch, Gartner ed. 2009: 19). Jej cieľom je zmierniť alebo vyriešiť spor medzi stranami, ktoré problém nedokážu odstrániť vlastnými silami. Hlavnou úlohou mediátora je pomôcť stranám konfliktu nájsť a vyjednať riešenia, ktoré budú uspokojujúce pre všetkých aktérov procesu. Medzi najznámejšie a najuznávanejšie koncepty mediácie patrí kontingenčný prístup Jacoba Bercovitcha. Tento model podmieňuje mediáciu kontextuálnymi a procesnými charakteristikami. Medzi kontextuálne premenné patrí charakter strán konfliktu, charakter konfliktu a charakter mediátora a k procesným premenným sa priradujú stratégie mediátora. Výsledkom mediácie je následne buď úspech alebo neúspech.

Pre administratívu Spojených štátov amerických je otázka Blízkeho východu dlhodobou dôležitou témou a americká reprezentácia je vo veľkej miere zapojená do mierového procesu

v oblasti. Po nástupe do úradu Barack Obama vyhlásil, že vyriešenie izraelsko-palestínskeho konfliktu bude v zahraničnej politike jeho prioritou. Tento zámer sa mu však nepodarilo splniť.

Cieľom mojej práce je analýza americkej mediačnej úlohy počas administratívy Baracka Obamu a prečo toto úsilie zlyhalo. Vyššie spomínaný teoretický rámec aplikujem na mediačné snahy prezidenta B. Obamu a jeho tímu s úmyslom zanalyzovať, čo viedlo k neúspechu mierových jednaní. V práci som si stanovila tri výskumné otázky:

1. *Aké boli hlavné príčiny neúspechu mediačnej snahy administratívy Baracka Obamu?*
2. *Aké boli rozdiely v mierových rokovaníach vedených Georgeom J. Mitchellom v rokoch 2009–2011 a jednaniach Johna Kerryho v rokoch 2013–2014?*
3. *Aké stratégie využili USA na dosiahnutie svojich cieľov?*

Z hľadiska metodológie sa jedná o prípadovú štúdiu, pričom zameriavať sa budem na izraelsko-palestínsky konflikt a dva mediačné pokusy administratívy B. Obamu v rokoch 2009–2011 a 2013–2014. Mojm zámerom nie je vytvoriť novú teóriu, ale prispieť k doterajšej diskusii ohľadne neúspechov USA pri mediácii konfliktov na Blízkom východe. Téma práce pramení zo môjho záujmu o oblasť Blízkeho východu, jeho konfliktov a možných riešení. Mediácia pritom predstavuje nenásilnú a najrozšírenejšiu formu riešenia sporu, ktorej by mala byť venovaná náležitá pozornosť. Americké mediačné pokusy v izraelsko-palestínskom konflikte boli v odbornej literatúre dostatočne spracované, avšak analýza mierového procesu administratívy B. Obamu sa v nej vyskytuje len ojedinele.

Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá časť bude zameraná na teoretické vymedzenie práce. Venovať sa budem mediácii konfliktu, jej hlavnej charakteristike, stratégiám a motívom, pričom dôraz bude kladený na kontingenčný model J. Bercovitcha. Týmto prístupom sa budem zaoberať aj v samostatnej podkapitole, kde charakterizujem jednotlivé kontextuálne a procesné charakteristiky. Bližšie špecifikované budú premenné ako charakter strán konfliktu, charakter konfliktu, identita a charakter mediátora a stratégie mediátora. V jednotlivých sekciách bude analyzované, pri ktorých podmienkach je predpoklad na úspešnú mediáciu vyšší a pri ktorých naopak nižší. Druhá kapitola bude venovaná kontextu izraelsko-palestínskeho konfliktu a americkej mediačnej snahe tento spor vyriešiť. Predstavené budú hlavné spoločenské naratívy oboch entít a zároveň budú priblížené hlavné problémy a postoje jednotlivých strán na tieto zásadné otázky, kvôli ktorým sa konflikt nedarí vyriešiť. V krátkosti sa taktiež zameriam na najdôležitejšie mediačné pokusy, ich stratégie a ich výsledky. V tretej kapitole budú rozobrané kontextuálne premenné. Zaoberať sa budem vládnu reprezentáciou Izraela a Palestíny, spoločenskou a politickou situáciou a symetriou, resp. nesymetriou moci. Následne budú v podkapitole zameranej na charakter USA ako

mediátora charakterizovaní americkí mediátori, vplyv, moc, záujmy a motívy pre vstup USA do sporu. V poslednej kapitole sa budem zaoberať samotnou analýzou mierových jednaní počas prezidentského pôsobenia Baracka Obamu. Priblížený bude priebeh prvého a druhého mediačného pokusu administratívy B. Obamu, pričom dôraz bude kladený na stratégie mediátorov. Rozoberať budem prístup samotných mediátorov a ich mediačných tímov, taktiky, ktoré využili na dosiahnutie svojich cieľov a dynamický proces mierových procesov.

V bakalárskej práci budem vychádzať najmä z publikácií zahraničných autorov vzhľadom k tomu, že v českej a slovenskej odbornej literatúre nie je táto téma dostatočne obsiahnutá. Za zmienku z českého prostredia však stojí dizertačná práca Hynka Melichara *Spojené státy americké a mírový proces v Severní Irsku. Příčiny úspěchu mediální intervence George J. Mitchella v letech 1996–1998*, z ktorej som do istej miery prevzala analyticko-teoretický rámec použitý v tejto práci. Monografia predstavuje rozsiahlu analýzu mediácie Georgea J. Mitchella v severoírskych mierových jednaniach. Zároveň považujem za vydarenú knihu Mareka Čejku *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, ktorá prináša veľmi ucelený a podrobný prehľad udalostí, ktoré formovali izraelsko-palestínsky konflikt.

Teoretická kapitola o mediácii a kontingenčnom modeli vychádza najmä z príspevku Jacoba Bercovitcha, ktorý vymedzil samotný koncept. Prístup je definovaný v článku *Some Conceptual Issues and Empirical Trends in the Study of Successful Mediation in International Relations*, ktorý napísal spoločne s J. T. Anagnosonom a D. L. Willeom. Tento koncept tvorí základ predkladanej práce, avšak nemenej dôležité boli aj ostatné články J. Bercovitcha, ktoré napísal sám alebo v spolupráci s inými autormi, ako napr. A. Houston, J. Langley či S. S. Gartner. Teoretický rámec je následne doplnený o množstvo ďalších publikácií, pričom medzi najcennejšie sa radí napr. *Information, Bias, and Mediation Success* od B. Savuna, *Understanding Success and Failure of International Mediation* od M. Kleiboer či *Mediation and the Transformation of the Israeli-Palestinian Conflict* od L. Kriesberga, ktorý sa zaoberá nielen mediáciou, ale aj úlohou USA v izraelsko-palestínskom konflikte. Tieto články priniesli do odbornej diskusie dôležité informácie ohľadne vplyvu charakteru strán, mediátora aj samotného konfliktu na výsledok mierových rokovaní. Štúdia K. V. Beardsleyho, D. M. Quinna, B. Biswasa a J. Wilkenfelda *Mediation Style and Crisis Outcomes* bola pre mňa veľmi užitočná z hľadiska výskumu rôznych mediačných stratégií a ich efektivity. Dopodrobna sa zaoberá tromi hlavnými mediačnými štýlmi, ktoré budú prezentované v práci.

Kapitolu z knihy od R. I. Rotberga (ed.) *Narratives of the Israeli-Palestinian Conflict: Evolvement, Contents, Functions and Consequences* od D. Bar-Tala a G. Salomona a články *The Historical Narratives of Israelis and Palestinians and the Peacemaking Process* od P. L. Schama a *Construction of the Israeli-Jewish Conflict-Supportive Narrative and the Struggle Over Its Dominance* od N. Orena, R. Nets-Zehnguta a D. Bar-Tala považujem za výborné príspevky do odbornej diskusie ohľadne vplyvu izraelských a palestínskych spoločenských naratívov na mierový proces. Jedná sa o analýzu jednotlivých postojov spoločnosti, ktoré znižujú šancu na úspech mediačných pokusov. Pri skúmaní spoločenskej situácie a postojov v oboch entitách sa budem opierať najmä o prieskumy agentúry *Palestinian Center for Policy and Survey Research*, ktorých hlavnou výhodou je, že verejnú mienku skúmajú nielen v Palestíne, ale aj v Izraeli. Údaje o zahraničných cestách amerického prezidenta, štátnych tajomníkov či špeciálneho vyslanca pre Blízky východ pochádzajú z archivovanej stránky americkej vlády *Office of the Historian* a z webovej stránky *U.S. Department of State*. Za dôležitý považujem tiež záznam príhovoru B. Obamu na Univerzite v Cairo, ktorý je zverejnený na portáli *youtube* či rozhovor so špeciálnym vyslancom pre Blízky východ G. Mitchellom dostupným na *Harvard Business Review*, ktoré mi dokázali priblížiť zmýšľanie mediačných aktérov.

Významným prínosom pri skúmaní prístupu prvého pokusu administratívy B. Obamu bola publikácia *Change Nobody Believes In: Obama and the Israeli-Palestinian Conflict* od A. Sinivera. Autor v nej skúma nielen mediátora, ale aj strany konfliktu a do odbornej diskusie prispieva vlastnými závermi hlavných neúspechov tejto mediačnej snahy. Rovnako považujem za cenné príspevky A. Schiffeovej a R. Freedman, ktoré sa venujú neúspešnému mierovému procesu vedeného Georgeom Mitchellom. Pri predstavovaní druhého mediačného pokusu bola užitočná správa *Assessing U.S. Strategy in the Israeli-Palestinian Talks: A Mideast Trip Report* pre *The Washington Institute* od R. Satloff, ktorá sa zaoberala hlavnými nedostatkami mediačnej taktiky. Prínosným príspevkom je tiež editovaná publikácia od B. H. Steinera *New Issues in Mediating the Israeli-Palestine Deadlock*, ktorá sa zaoberá najmä nesymetrickým vzťahom medzi stranami konfliktu a zaujatosťou voči jednej strane konfliktu ako jedným z hlavných dôvodov neúspechu mediácie. Článok *Commentary: The Kerry Negotiations* zverejnený v *Journal of Palestine Studies* predstavuje síce značne zaujatý, ale dôležitý súbor článkov, pričom každý z nich sa zameriava na iný aspekt stratégie druhého mediačného pokusu a skúma pritom ako výhody, tak aj nevýhody daných faktorov. Za hodnotný považujem tiež článok *The Explosive, Inside Story of How John Kerry Built an Israel-Palestine Peace Plan – and Watched It Crumble* od B. Birnbauma a A. Tibona, ktorý sa síce neradí medzi odborné

príspevky k danej problematike, ale opisuje priebeh udalostí z pohľadu mediátora. Autori tento článok napísali vďaka množstvu rozhovorom s ľuďmi, ktorý sa na samotných jednaniach podieľali, čo prinieslo pohľad na konflikt z inej perspektívy.

Doplňujúce informácie o priebehu mediačných jednaní a udalostiach, ktoré formovali mierový proces čerpám najmä z článkov zverejnených na internetových portáloch *Reuters*, *The Washington Post*, *The New York Times*, *Al Jazeera*, *Haaretz* a *The Jerusalem Post*.

1. Teoreticko-metodologická časť

Konflikt je prirodzený jav v ľudskej spoločnosti. Existuje medzi dvoma entitami, ktoré sú presvedčené, že ich ciele sú navzájom nezlučiteľné. Prejaví sa v momente, keď sú aspoň u jednej strany sporu skombinované štyri podmienky, a to kolektívna identita, pocit krivdy, domnienka, že za túto krivdu môže druhá strana a v neposlednom rade presvedčenie, že je možné danú krivdu zmenšiť alebo odstrániť (Kriesberg 2001: 374). *„Konflikt pramení zo vzájomného poznania protichodných a nezlučiteľných materiálnych záujmov a základných hodnôt a je všadeprítomným znakom všetkých spoločenských vzťahov“* (Dixon 1996: 655).

Manažment konfliktu je proces, počas ktorého dochádza k odstraňovaniu sporných aspektov a tým sa prispieva k riešeniu sporu. Existujú tri základné typy manažmentu konfliktu, a to (1) násilie a donútenie fyzického aj psychologického charakteru, (2) rôzne formy vyjednávania, (3) zapojenie tretej strany. Posledná forma riešenia konfliktu bola dlhé desaťročia najmenej skúmaná, ale v posledných rokoch je jej venovaná veľká pozornosť (Bercovitch 1985: 737).

Pre koncept mediácie neexistuje ustálená definícia, avšak na jej samotnom obsahu panuje zhoda. V literatúre je možné nájsť veľké množstvo definícií. Pre účely tejto práce som vybrala dve, pričom jedna pochádza z publikácie od J. Bercovitcha, J. T. Anagnosona a L. Willea a tá druhá z diela B. Savuna. *„Proces manažmentu konfliktu, v ktorom znepríatelené strany hľadajú podporu alebo prijímajú ponuknutú pomoc na vyriešenie ich sporu alebo urovnanie ich rozdielov bez uchýlenia sa k fyzickému násiliu či odvolávania sa na právnu autoritu od individuálnej skupiny, štátu či organizácie“* (Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 8). *„Mediácia je definovaná ako zapojenie štátu do medzinárodného konfliktu zvonku po schválení oboch sporiacich sa strán s cieľom zmenšiť nepriateľstvo medzi súperiacimi stranami pomocou formulácie a/alebo implementácie vyjednanej dohody“* (Savun 2008: 27).

Mediácia sa ako forma riešenia konfliktov využíva už tisícročia. Je to najčastejšia forma mierovej intervencie tretej strany do vnútroštátneho alebo medzinárodného konfliktu. Od roku 1945 zohrala nejaká forma intervencie tretej strany do konfliktu rolu až v takmer 70% prípadoch (Bercovitch, Gartner ed. 2009: 19). Vo svete, kde sú štáty navzájom úzko prepojené, predstavuje tento spôsob riešenia konfliktov jednu z najlepších a najefektívnejších možností. Jej hlavným cieľom je nájsť konsenzus, ktorý zaistí spokojnosť na oboch stranách. Mediácia je flexibilná, pomerne lacná a dobrovoľná metóda na vyriešenie sporov v rámci medzinárodného spoločenstva (Bercovitch 1991: 3–4, Bercovitch; Gartner ed. 2009: 19). Podľa zistení K.C.C. Beardsleyho, D. M. Quinna, B. Biswasa a J. Wilkendorfela sa šanca na vyjednanie mierovej

dohody medzi znepriatelenými stranami zvyšuje viac ako päťkrát pri použití mediácie ako pri jej nepoužití (Beardsley, Quinn, Biswas, Wilkenfeld 2006: 77).

Bercovitch charakterizuje mediáciu v deviatich bodoch:

1. *„Mediácia je všeobecne predĺženie a pokračovanie mierového manažmentu konfliktu. Zahájená môže byť v priebehu násilných stretov, ale má omnoho väčšie šance na úspech v prípade, že začne po tom, čo násilie ustane.*
2. *Mediácia zvyčajne vyžaduje intervenciu tretej entity, čiže jednotlivca, skupiny, organizácie alebo dokonca štátu, do konfliktu medzi dvoma alebo viacerými štátmi či inými aktérmi.*
3. *Mediáciu si môže vziať na starosť jeden alebo viacerí hráči naraz. Obidve formy sú spájané s výhodami aj nevýhodami.*
4. *Podstatou mediácie je nedonucovacia, nezáväzná a uľahčujúca forma sociálneho správania. Cieľom mediácie je pomôcť jednotlivým stranám, nie donútiť, a prispieť tým k zmierneniu.*
5. *Mediátori vstupujú do konfliktu, či už vnútroštátneho alebo medzinárodného, s cieľom nejakým spôsobom ovplyvniť, zmeniť, vyriešiť alebo upraviť daný spor. Je dôležité zapamätať si, že mediátori chcú ukončiť alebo vyriešiť konflikt. Do sporu sa nezapájajú len z vlastného záujmu. Majú jasné zámery, ciele a záujmy.*
6. *Mediátori prinášajú so sebou, či už úmyselne alebo nie, vlastné myšlienky, znalosti, možnosti a záujmy. Mediátori majú často svoje predpoklady a plány ohľadne prejedávaného konfliktu. Inak povedané, mediátori nevstupujú do sporu s čistým štítom, ale s nápadmi a záujmami. Bolo by dobré zistiť, aké to sú.*
7. *Mediácia je dobrovoľná a dôverná forma manažmentu konfliktu. Zainteresované strany sporu si ponechávajú kontrolu nad výsledkom (ak nie vždy nad celým procesom), rovnako ako slobodu akceptovať alebo odmietnuť mediáciu alebo hocičo, čo so sebou táto forma intervencie prináša.*
8. *Mediácia je zvyčajne uskutočnená len na základe daného prípadu. To jest, mediátori sú ustanovení alebo pozvaní vysporiadať sa so sporom. Akonáhle sú ich snahy ukončené, či už úspešne alebo nie, vracajú sa naspäť k svojej vlastnej politike či k organizácii.*
9. *Strany vstupujú do mediácie pretože tento proces zvyčajne funguje a predstavuje efektívny spôsob riešenia mnohých konfliktov“ (Bercovitch 2011: 6).*

Mediácia nastáva v konfliktoch, kde je spor príliš zložitý a zdĺhavý, keď strany konfliktu nie sú schopné nájsť riešenie, v prípade, že ani jedna zo strán nechce dovoliť

vyhrotenie sporu a pod podmienkou, že jednotlivé strany sú pripravené komunikovať a prelomiť patovú situáciu. Tretia strana, či už sa jedná o štát alebo medzinárodnú organizáciu, môže byť do konfliktu zapojená buď z vlastnej iniciatívy alebo na popud jednej alebo oboch znepriatelených strán. Vzťah mediátora a ostatných strán konfliktu je dobrovoľný. Intervencia tretej strany je vždy nenásilná a jej cieľom je ovplyvniť či zmeniť nepriaznivú situáciu. Charakter konfliktu sa navyše po vstupe mediátora mení na interakciu medzi tromi entitami (Bercovitch 1985: 738–739).

Rola mediátora a jeho správanie závisí od typu konfliktu a aktuálnych podmienok. Neexistuje univerzálny súbor pravidiel a taktík, ktorými tretia strana oplyva. Jeho úloha môže byť buď pasívna alebo môže mať kontrolu nad celým procesom komunikácie a výmeny informácií medzi stranami konfliktu. J. Bercovitch uvádza, že úlohou mediátora je uľahčiť komunikáciu, byť prostredníkom v zdieľaní informácií, má podporovať konkrétne výsledky a priamo ovplyvňovať obe strany a v neposlednom rade sa stať garantom výslednej dohody (Bercovitch 1991: 4).

1.1 Kontingenčný prístup

Kontingenčný prístup k mediácii vychádza z toho, že konflikty nie sú nikdy identické a zároveň každý z nich predstavuje istý dynamický proces. Existuje množstvo premenných, ktoré spor ovplyvňujú. Mediácia je teda formovaná podľa daného kontextu a situácie a riadi sa vlastnými pravidlami. Iba v prípade, že je mediácia dostatočne prispôbená na okolnosti a zároveň dokáže vhodne reagovať na zmeny, môže byť úspešná. Práve pre nestály charakter konfliktov a na to nadväzujúcich mediačných snáh je kontingenčný prístup vhodným modelom pre skúmanie mediácie. Tento koncept vyberá kritéria, ktoré by mohli ovplyvniť efektivitu mediácie a umožňuje zhodnotenie ich účinkov na výsledok (Bercovitch, Houston 2011: 38) .

Vzhľadom na to, že mediácia prebieha v určitom prostredí a za určitých podmienok, predstavuje tento spôsob množstvo obmedzení, ale aj príležitostí. Kontingenčný prístup zdôrazňuje recipročný vzťah medzi mediáciou, jej štýlom a jej efektivitou (Bercovitch, Langley 1993: 688). Každá mediácia medzinárodného konfliktu je teda podmienená kontextuálnymi a procesnými charakteristikami. Medzi oboma typmi premenných navyše prebieha recipročný vzťah. Medzi kontextuálne premenné patrí charakter strán konfliktu, charakter samotného konfliktu a charakter mediátora a k procesným premenným zaraďujeme stratégie mediátora. Kontingenčná metóda považuje výsledok mediácie, nezávisiac na tom, či je úspešný alebo nie, za kontingentnú alebo závislú premennú. V Bercovitchovom kontingenčnom modeli nie je zahrnutá iniciácia mediácie.

1.1.1 Kontextuálne premenné

V skupine kontextuálnych premenných je potrebné skúmať charakter konfliktu, charakter strán a ich vzťahy medzi sebou. Za nevyhnutné je považované definovať intenzitu sporu, komplexnosť problémov, množstvo obetí, relatívnu moc jednotlivých subjektov či prítomnosť ďalších strán, ktoré zasahujú alebo môžu zasahovať do konfliktu. V nasledujúcich podkapitolách budú tieto nezávislé premenné bližšie špecifikované.

1.1.1.1 Charakter strán konfliktu

Prvou kontextuálnou premennou je charakter strán konfliktu. Ten je definovaný politickým a kultúrnym charakterom znepriatelených štátov, mocenskými atribútmi aktérov či históriou vzájomných vzťahov.

Mediácia môže prebehnúť iba medzi štátmi, kde je stála politická a spoločenská situácia. V prípade, že v niektorej z krajín prebiehajú nepokoje, povstanie alebo iná forma hrozby, mediácia nie je uskutočniteľná. Navyše, je omnoho vyššia šanca na úspech, ak obe entity uznajú svoju vzájomnú legitimitu a tiež legitimitu svojich lídrov. Vstup tretej strany do konfliktu s cieľom priniesť riešenia je možné iba u malých a stredných mocností. Taktiež zväčša platí, že iba v prípade, že sú strany sporu závislé na externej pomoci, je možné zahájiť mediáciu. Superveľmoci a krajiny, ktoré nepotrebujú pomoc iných štátov či organizácií, sú len vo výnimočných prípadoch ochotné pristúpiť na mediáciu (Bercovitch 1985: 746–747).

J. Bercovitch, J. T. Anagnoson a D. L. Wille sa prikláňajú k názoru Z. Maoza a N. Abdolaliho, ktorý uvádzajú, že demokracie nie sú menej náchylné ku konfliktu ako iné typy režimov, rozdiel je však v tom, že málokedy medzi sebou bojujú. Avšak, spory, v ktorých má aspoň jeden hlavný aktér režim s viacerými stranami, majú väčšiu pravdepodobnosť byť vyriešené pomocou mediácie ako iné typy režimov. Následne platí, že čím viac strán konfliktu s viacstranickým režimom, tým väčšia šanca na úspech (Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 10).

Šanca na úspešnú mediáciu sa navyše zvyšuje v konfliktoch, do ktorých sú zapojené štáty, ktorých vládna elita je súdržná. V prípade nejednotnosti nastáva hneď niekoľko problémov. V prvom rade môže byť náročné identifikovať jednotlivých aktérov a po druhé, reprezentanti krajiny sú zväčša menej ochotní pristúpiť k hocikým ústupkom, aby nestratili svoju podporu. V takýchto prípadoch je preto potrebné rokovať nielen medzi znepriatelenými stranami, ale aj medzi jednotlivými frakciami v samotných zaangažovaných entitách, čo konflikt zbytočne predlžuje. Navyše existuje predpoklad, že lídri v takomto prostredí sú agresívnejší a majú väčšie sklony provokovať a zintenzívňovať konflikty (Kleiboer 1996: 365).

Ďalší aspekt, ktorý ovplyvňuje úspech či neúspech mediácie je rozdiel v moci medzi jednotlivými stranami konfliktu. V odbornej literatúre však nepanuje úplná zhoda, či je výhodnejšie, keď sú si znepriatelené strany rovné alebo je jedna z nich silnejšia. Existujú názory, že v prípade stretu mocnejšej a slabšej krajiny, je mediácia jednoduchšia, keďže je od začiatku jasné, od ktorej strany sa očakáva viac ústupkov. Dôležité je iba vzájomné uznanie mocenských rozdielov a legitimity (Kleiboer 1996: 368). Medzi odborníkmi však prevláda presvedčenie, že čím sú si súperia rovnejší, tým väčšia je pravdepodobnosť pozitívnych výsledkov, a naopak, ak je niektorá zo strán výrazne silnejšia, je veľmi nízka šanca, že bude táto mocnosť ochotná prijať mediáciu. Z empirických zistení je zrejmé, že v prípadoch, keď si boli strany sporu relatívne rovné, sa zvyšovala pravdepodobnosť úspešnej mediácie až

päťnásobne. Najvyššia šanca na úspech bola navyše zistená v prípadoch, keď oba štáty boli považované za relatívne slabé (Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 10–12).

V neposlednom rade je história vzájomných vzťahov medzi jednotlivými stranami konfliktu považovaná za jeden z najdôležitejších kľúčových faktorov úspechu mediácie. V prípade, že štáty mali historicky priateľské spory založené na vzájomnej spolupráci, sa šanca na pozitívne výsledky zväčšuje (Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 12). Navyše platí, že čím dlhší bol istý vzťah a vzájomná spolupráca medzi krajinami, tým sú obe strany ochotnejšie podvoliť sa mediačným snahám (Kleiboer 1996: 367).

1.1.1.2 Charakter konfliktu

Druhou kontextuálnou premennou je charakter konfliktu. Ten je považovaný za kľúčový faktor pre úspech či neúspech mediácie. Miera dôležitosti, ktorú prikladajú jednotlivé strany konfliktu je zásadným determinantom, či bude možné pristúpiť ku akejkoľvek forme mediácie alebo nie (Bercovitch 1985: 747–748). Forma sporu je definovaná intenzitou, trvaním a predmetom konfliktu.

Trvanie konfliktu a správne načasovanie mediácie môžu do istej miery ovplyvniť priaznivý výsledok. V literatúre však neexistuje zhoda, ako určiť tento správny moment. Niektorí odborníci tvrdia, že najvhodnejšie je začať s mediáciou ešte v prvých fázach konfliktu, iní sa zase prikláňajú k názoru, že je potrebné, aby konflikt prešiel istými štádiami a až potom, čo obe strany preukážu záujem o vyriešenie sporu, je vhodné iniciovať mediáciu (Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 12). Teória neskoršieho vstupu mediátora do konfliktu je založená na predpoklade, že strany budú pociťovať istú nevyhnutnosť konflikt vyriešiť a budú ochotnejšie urobiť ústupky. Naopak, odborníci zastávajúci predstavu včasnej mediácie vychádzajú z domnienky, že v spore ešte nedošlo k výrazným stratám na životoch a u nepriateľov sa preto bude vyskytovať flexibilita potrebná k vyriešeniu sporu (Kleiboer 1996: 362–363).

J. Bercovitch, J. T. Anagnoson a L. Wille uvádzajú, že čím dlhšie spor trvá, tým je šanca na vyriešenie menšia. Navyše zastávajú názor, že sa nedá presne určiť minimálny čas, po ktorom môže byť mediácia zahájená. Štatisticky najúspešnejšia je mediácia, ktorá je iniciovaná po prvom až treťom mesiaci od začatia konfliktu. O čosi menšia šanca na úspech je, keď sa mediácia uskutoční hneď v prvom mesiaci, avšak ešte menšia po dvanástich mesiacoch od vzniku sporu. Ďalšou zaujímavou skutočnosťou je, že pravdepodobnosť úspechu mediácie je mierne vyššia po jednom až dvoch predchádzajúcich pokusoch. Následne sa však možnosť úspechu výrazne znižuje (Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 13).

Intenzita konfliktu predstavuje jeden z najdôležitejších faktorov, ktoré ovplyvňujú úspech či neúspech mediácie. Jej meranie je však veľmi nejednoznačné, nie je totiž jasné, či je vhodnejšie používať stupeň napätia alebo ohrozenia, intenzitu násilia či množstvo obetí. Medzi najuznávanejšie metodiky sa medzi odborníkmi považuje spôsob J. Bercovitcha a J. Langleyho, ktorí používajú na meranie intenzity konfliktu počet obetí sporu.

Rovnako ako v prípade presvedčenia, akým spôsobom intenzitu konfliktu merať, literatúra sa rozchádza aj v názore, či je lepšie, keď je intenzita sporu menšia alebo väčšia. Odborníci ako R. Jackson či O. Young tvrdia, že čím väčšia je intenzita sporu, tým väčšia je šanca mediácie na úspech. Naopak J. Brockner, J. Burton, D. Frei či G. Modelski sú presvedčení, že čím je vyššia intenzita konfliktu a zároveň aj prípadné straty, tým menej budú jednotlivé strany ochotné súhlasiť s akoukoľvek formou mediácie. Z empirického výskumu je však zrejmé, že v prípade menšieho počtu obetí, a tým aj intenzity konfliktu, je pravdepodobnosť úspechu vyššia (Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 13).

Dôležitou kategóriou, ktorá určuje pravdepodobnosť úspechu mediácie je predmet sporu. Jedná sa o skrytú príčinu konfliktu, ktorý vznikol. Dôvody sporu sa však kombinujú a jednotlivé strany v niektorých prípadoch ani nesúhlasia, v čom spočíva hlavný problém. J. Bercovitch, J. T. Anagnoson a D. L. Wille rozdelili príčiny do piatich kategórií, a to na suverenitu alebo inak povedané spory ohľadne teritória, na konflikty ohľadne ideológie, bezpečnosti, nezávislosti a nakoniec uvádzajú spory z iných dôvodov. Použitím tejto kategorizácie sa ukázalo, že štáty s problémami spojenými s bezpečnosťou a suverenitou sú ochotnejšie prijať mediáciu ako tie, ktorých spor sa týka ideológie či pokusu o nezávislosť (Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 14).

V neposlednom rade je dôležitým bodom komplexnosť problémov. So zvyšujúcou sa komplexnosťou sa znižuje šanca na úspešnú mediáciu (Bercovitch, Langley 1993: 677). Množstvo obetí a komplexnosť sporu majú teda priamy efekt na výsledok mediácie. *„Vysoký počet obetí povzbudzuje spor a ďalšie nepriateľstvo, a to znižuje pravdepodobnosť úspešnej mediácie (a rovnako sa znižujú šance na dohodu počas rokovaní). (...) Komplexnosť sporu, ktorá je vždy spájaná so zdlhavými a rozvláčnymi konfliktami, a vyšší počet obetí, sa taktiež javí nezlučiteľne s úspešnou mediáciou. Podľa našich výsledkov má dĺžka sporu silný nepriamy vplyv na úspešnosť mediácie, ale iba ak je kombinovaná s vysokým počtom obetí a komplexnosťou“* (Bercovitch, Langley 1993: 688–689). V skratke, veľmi nepriateľské spory s vysokým počtom obetí a s veľkým množstvom zásadných problémov majú veľmi nízku šancu na úspešné vyriešenie konfliktu pomocou mediácie.

1.1.1.3 Identita a charakter mediátora

Poslednou kontextuálnou premennou je charakter mediátora. Hodnotené sú jeho personálne, politické, mocenské a organizačné charakteristiky, ako napr. znalosť, skúsenosť a pod., ale aj vzťahy k stranám konfliktu a zdroje, sila a vplyv mediátora.

Status mediátora predstavuje významný faktor, ktorý ovplyvňuje výsledok mediácie. Osoba, ktorá mediáciu vykonáva musí mať dostatočne silnú pozíciu v krajine, z ktorej mediačné snahy pochádzajú, aby si dokázala vynútiť podporu svojej vlády alebo exekutívnej zložky. Zároveň by mal byť status mediátora rovný statusu reprezentácii znepriatelených strán, s ktorými rokuje (Kleiboer 1966: 372–373). Medzi najdôležitejšie vlastnosti, ktorými by mal mediátor oplývať patria inteligencia, vytrvalosť, energia, trpezlivosť a zmysel pre humor. Podľa J. Bercovitcha, J. T. Anagnosona a D. L. Willea sú ďalším potrebnými atribútmi nestrannosť a nezaujatosť, keďže mediácia predstavuje asistované vyjednávanie, avšak v tomto bode panuje medzi odborníkmi veľká nezhoda (Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 14–15).

Mediátor by mal mať taktiež dostatočnú znalosť o danom konflikte, a teda o jeho príčinách, priebehu, aktéroch a pod. Tretia strana by mala vo všeobecnosti ovládať manažment konfliktu a mať isté zručnosti, ktoré by jej v riešení sporu mohli pomôcť. P. Wehr identifikoval vo svojej publikácii *Conflict Regulation* potrebné vlastnosti mediátora. Sú to znalosť o konflikte a aktuálnej situácii, schopnosť pochopiť pozíciu jednotlivých strán konfliktu, aktívne počúvanie, zmysel pre správne načasovanie, komunikačné zručnosti, procedurálne schopnosti, ako napr. predsedanie stretnutiam a pod. a krízový manažment (Bercovitch 1985: 750).

Otázka zaujatosti či nezaujatosti mediátora priniesla do odbornej literatúry množstvo debát. Časť odborníkov sa prikláňa k názoru, že mediátor by mal byť nestranný. Iba tak je totiž možné, aby obe strany mediátorovi dôverovali a následne akceptovali jeho vstup do konfliktu. Iní zase presadzujú, že mediátori nemusia byť nestranní. Nakoniec existuje tretia skupina odborníkov, ktorí zastávajú myšlienku, že mediátor by mal byť zaujatý. Dôležité je, že stojí na strane silnejšej strany a má šancu značným spôsobom ovplyvňovať jej rozhodnutia. Posledná hypotéza bola potvrdená viacerými štúdiami (Kleiboer 1996: 369–370). Predpojatosť voči jednej strane má teda za následok väčšiu šancu mediácie na úspech. Úspech nie je založený na nestrannosti, ale na schopnosti mediátora ovplyvniť a ochrániť záujmy oboch strán. Snahou tretej strany je nielen zaistiť mier medzi znepriatelenými štátmi, ale aj zaistiť, že konflikt bude vyriešený takým spôsobom, aby koreloval s jej vlastnými záujmami. Pre mediátora môže byť navyše ľahšie vyjednať ústupky zo strany, ktorú podporuje (Savun 2008: 27, 30–31).

Významným atribútom sú rovnako motívy mediátora, s ktorými do konfliktu vstúpil. S. Touval a I. W. Zartman ich rozdeľujú na defenzívne a expanzívne. K prvej možnosti dochádza, keď sú ohrozené záujmy mediátora. Konflikt môže napr. zničiť nastolenú rovnováhu v regióne alebo môže poskytnúť možnosť inej súperiacej mocnosti vstúpiť do sporu a tým si zvýšiť svoj vplyv. Expanzívne motívy sa zase objavujú v prípadoch, keď si chce niektorá z mocností zvýšiť svoju moc, vplyv alebo oplývať väčším množstvom prostriedkov (Kleiboer 1996: 370).

Vplyv mediátora je podstatným, ale ťažko skúmateľným atribútom mediácie. Vzťahuje sa na schopnosť mediátora vyvinúť tlak na jednu alebo obidve strany s cieľom dosiahnuť mier. Táto tretia entita však musí mať dostatočný vplyv, moc a prostriedky, inak totiž k dohode nedôjde. Vzhľadom na to, že chýba dostatočný výskum, odborníci sa nezhodujú v názore, ako veľmi je vplyv mediátora dôležitý na mediačný proces. Niektorí tvrdia, že je výhodnejšie nemať príliš veľký vplyv, no väčšia časť vedeckej obce je toho názoru, že vplyv tretej strany, ktorá do sporu vstupuje, je dôležitým faktorom. Existuje však všeobecná zhoda, že príliš veľký vplyv a moc prinášajú so sebou aj množstvo rizík, ako napr. závislosť na mediátorovi, nestálosť vyjednanej dohody a pod. Zostáva teda nezodpovedanou otázkou, akú moc nad znepriatelenými stranami by mal mediátor uplatňovať. Je možné, že v prípade neutrálneho mediátora je výhodou neuplatňovať svoj vplyv, zatiaľ čo v prípade zaujatej tretej strany je použitie vplyvu a moci nevyhnutné pre dosiahnutie úspechu (Kleiboer 1996: 371–372).

1.1.2 Procesné premenné

Procesné premenné sa zameriavajú na vplyvy, ktoré pôsobia v priebehu samotného mediačného procesu. J. Bercovitch priamo zaraďuje k procesným charakteristikám iba stratégie mediátora, ale množstvo iných autorov definuje aj ďalšie premenné. Pre účely tejto práce budú v analytickej časti tieto faktory opomenuté. V krátkosti je však potrebné spomenúť, že v literatúre sa uvádzajú medzi ďalšie procesné premenné napr. miera oficiality procesu, dĺžka trvania mediácie či miesto, kde sa proces odohráva. Podľa zistení Tobiasa Böhmelta, ktoré publikoval v článku *The Effectiveness of Tracks of Diplomacy Strategies in Third-party Interventions*, je mediácia zväčša úspešnejšia v prípade oficiálnej mediácie ako neoficiálnej a najvhodnejšia je viacúrovňová diplomatická intervencia. Jacob Bercovitch a Karl DeRouen Jr. v publikácii s názvom *Mediation in Internationalized Ethnic Conflicts: Assessing the Determinants of a Successful Process* uvádzajú, že čím dlhšie mediácia trvá, tým je menšia šanca na úspech. Nakoniec, Anne-Katrin Wickboldt, Jacob Bercovitch a Selwyn Piramuthu sa v štúdiu *Dynamics of International Mediation: Analysis Using Machine Learning Methods*

domnievajú, že najvhodnejšie je, keď sa mediačný proces uskutoční buď na území mediátora, jednej zo strán alebo na neutrálnej pôde (Kysel'ová 2013: 69–70).

1.1.2.1 Stratégie mediátora

Stratégie mediátora patria medzi najdôležitejšie determinanty úspechu mediácie. J. Bercovitch rozdeľuje typy mediátorov do troch skupín podľa miery zapojenia sa do konfliktu, a to na uľahčovateľa alebo sprostredkovateľa, formulátora a manipulátora. Jednotlivé stratégie sa môžu kombinovať alebo meniť.

Prvý typ mediátora, komunikátor–uľahčovateľ, slúži, ako z názvu vyplýva, na komunikáciu a uľahčovanie jednaní. Jeho hlavnou úlohou je zabezpečiť prístup k relevantným informáciám pre obe strany a pomôcť jednotlivým aktérom identifikovať možné zhody a riešenia, s ktorými budú spokojne všetky sporné strany. Jedná sa teda do veľkej miery o pasívnu pomoc pri hľadaní riešenia konfliktu. Medzi taktiky, ktoré mediátor komunikátor využíva patrí kontaktovanie strán sporu, získanie dôvery, zabezpečenie vzájomnej komunikácie medzi nepriateľmi, správna identifikácia základných problémov a záujmov, objasnenie situácie, dodávanie chýbajúcich informácií, vymieňanie správ medzi stranami konfliktu, hľadanie skutočností, ponúknutie konštruktívneho hodnotenia a umožnenie, aby boli záujmy všetkých strán prediskutované (Beardsley, Quinn, Biswas, Wilkenfeld 2006: 62–63, 66).

Sprostredkovanie informácií jednotlivým stranám je jednou z najčastejších a zároveň najlacnejších foriem mediácie. Táto úloha je veľmi dôležitá, keďže práve jeden z dôvodov konfliktu môže byť vzájomné nepochopenie. Výmena informácií medzi entitami tak prispieva k získaniu relevantných správ a k zmenšeniu neistoty. Pre mediátora je teda potrebné mať nevyhnutné a relevantné informácie (Savun 2008: 28-30).

Druhý typ mediátora je formulátor. V tomto prípade má tretia strana za úlohu formulovať a navrhovať nové riešenia. Dôležitosť spočíva vo vyjednávaní a koordinovaní oboch strán konfliktu. Formulátor zároveň kontroluje niektoré aspekty procesu mediácie, ako napríklad prostredie, kde mediácia prebieha či počet a typ stretnutí medzi protivníkmi (Beardsley, Quinn, Biswas, Wilkenfeld 2006: 63; Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 15–16). Medzi hlavnými taktikami sa nachádza kontrola tempa a formálnosti stretnutí, zabezpečenie vhodného prostredia na rokovania, udržanie tajnosti mediácie, zdôraznenie hlavných záujmov strán konfliktu, vybranie vhodného načasovania, pomoc pri formulovaní rámca prijateľných výsledkov, udržanie zamerania na problémové otázky konfliktu, vytváranie zásadných návrhov

a podporovanie oboch strán vo vytváraní kompromisov (Beardsley, Quinn, Biswas, Wilkenfeld 2006: 66).

Posledný typ mediátora je manipulátor. Pri tejto forme mediácie využíva mediátor svoj vplyv a moc na to, aby ovplyvnil celý proces vyjednávania a nakoniec aj samotný výsledok. Tretia strana môže navyše využiť tzv. metódu cukru a biča. Na jednej strane môže ponúknuť rôzne kompenzácie a výhody, na druhej strane môže zvýšiť riziká a negatívne dopady, ak strany nebudú ochotné pristúpiť k dohode. V prvom prípade sa môže napríklad jednať o priame odškodnenie, diplomatické ústupky alebo o priaznivé ekonomické kroky. V druhom prípade môže ísť napríklad o ekonomické či diplomatické sankcie alebo dokonca o hrozbu vojenskej intervencie (Beardsley, Quinn, Biswas, Wilkenfeld 2006: 64). K najdôležitejším taktikám patrí udržanie strán konfliktu pri vyjednávacom stole, zmena očakávaní všetkých strán, informovanie oboch strán o dôsledkoch možného nedohodnutia sa, dodávanie a filtrovanie informácií, prevzatie zodpovednosti za ústupky, zaviazanie strán k snahe o vyriešenie konfliktu, odmenenie ústupkov vykonaných niektorou zo strán sporu, donútenie strán k flexibilitě, zabezpečenie vhodných prostriedkov a využívanie hrozby s ich odobraním, pridávanie motivačných prémie a zastrasovanie trestmi či ukončením mediácie (Beardsley, Quinn, Biswas, Wilkenfeld 2006: 66).

Manipulačná forma mediácie prináša so sebou viac možných riešení, vďaka čomu sa zvyšuje šanca na úspech. Mediátor v nej zohráva najdôležitejšiu rolu zo všetkých typov mediátorov. Tretia strana ovplyvňuje nielen obsah jednaní, ale aj ich proces. Mediátor-manipulátor aktívne navrhuje jednotlivé riešenia a môže dokonca vyvíjať tlak na obe strany, aby ich prijali. Okrem toho, tretia strana sa v týchto prípadoch zväčša zaväzuje k pokrízovému monitorovaniu situácie a pomáha s dodržiavaním nových pravidiel. Tým sa zvyšuje ochota strán konfliktu pristúpiť k dohode. V prípade manipulačnej mediácie sa tak zvyšuje šanca na vyjednanie oficiálnej dohody medzi znepriatelenými stranami omnoho viac ako pri ktorejkoľvek forme mediácie (Beardsley, Quinn, Biswas, Wilkenfeld 2006: 67, 77; Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 15–16).

1.1.3 Výsledok

Úspech či neúspech mediácie závisí na vyššie špecifikovaných premenných. Určiť však, či bola mediácia úspešná alebo neúspešná, môže byť niekedy veľmi zložitá. Vzhľadom na to, že mediácia v konflikte, ktorý je skúmaný nie je nikdy rovnaká ako mediácia v inom konflikte, nie je možné určiť presné kritéria na hodnotenie jej výsledku. Existuje hneď niekoľko

nejasností, prečo sa závery mediácie nedajú jednoznačne určiť. Mediátori majú v rozdielnych konfliktoch rozdielne ciele, ako napr. v jednom prípade môže byť hlavným účelom zmeniť správanie oboch znepriatelených strán, v druhom prípade môže ísť zase iba o zlepšenie situácie, zatiaľ čo v treťom prípade sa môže jednať o vyriešenie celého sporu. Práve nejednotnosť cieľov znemožňuje využitie univerzálnych kritérií pre charakteristiku úspešnej alebo neúspešnej mediácie. Navyše, strany konfliktu či mediátor môžu vnímať výsledky mediácie inak ako iní pozorovatelia či medzinárodné spoločenstvo. Následky môžu byť taktiež považované z krátkodobého hľadiska za úspešné, no z dlhodobého hľadiska už nie. V neposlednom rade môžu byť výsledky mediácie hodnotené z pohľadu spokojnosti strán konfliktu s riešením alebo podľa toho, do akej miery boli splnené isté normatívne kritéria, ako napr. či mediácie priniesla legitimitu, účinnosť, spravodlivosť etc. (Bercovitch 2011: 27–28; Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 9).

V odbornej literatúre je úspech či neúspech mediácie hodnotený podľa rôznymi spôsobmi. Niektorí odborníci posudzujú výsledky z pohľadu, ako štáty prijali mediáciu, iní sa zameriavajú na trvanie konfliktu, na spokojnosť štátov s mediáciou či na záverečnú dohodu, ktorá sľubuje aspoň zmiernenie konfliktu alebo podľa ústupkov, ktoré obe strany vykonali. Existuje aj hodnotenie, ktoré sa sústreďuje na charakter výsledku a či boli uspokojené zámery jednotlivých strán konfliktu alebo mediátora (Savun 2008: 32).

Práve pre túto rôznorodosť, J. Bercovitch navrhuje hodnotenie mediácie podľa dvoch obsiahlych kritérií, a to subjektívnych a objektívnych. Subjektívne kritéria sú hodnotené z pohľadu strán konfliktu a mediátora, či boli dané ciele splnené alebo nie. Mediácia je v tomto prípade úspešná, keď aktéri vyjadrili spokojnosť s priebehom a výsledkom mediácie alebo keď je záver videný ako spravodlivý a účinný. Aj v prípade, že spor nebol ukončený mierovou dohodou, je dôležité, aký postoj majú znepriatelené strany a preto je subjektívne hodnotenie mediácie nevyhnutné. Druhé kritérium je objektívne, zameriava sa na indikátory, ktoré sa dokážu empiricky prejavovať. Zmena musí byť viditeľná a hodnotená je taktiež aj miera tejto transformácie. Aj táto premenná sa môže meniť podľa situácie, keďže niekedy je možné určiť mediáciu za úspešnú iba keď dôjde k podpisu formálnej dohody a inokedy zase stačí, že dôjde k redukcii násillia a zlepšeniu vzťahov medzi znepriatelenými stranami. Medzi objektívne kritéria patrí trvalosť mierovej dohody, rýchlosť, akou došlo ku zmieru, zmenšenie počtu obetí, množstvo problémov, ktoré boli vyriešené a pod. (Bercovitch 2011: 28–29).

2. Kontext izraelsko-palestínskeho konfliktu

Ľudia prirodzene potrebujú nielen svoju individuálnu, ale aj kolektívnu identitu, s ktorou sa dokážu stotožniť. Členovia každej spoločnosti si teda vytvárajú systém spoločných hodnôt a postojov na témy a záležitosti, ktoré majú pre celok špeciálny význam. Tento rámec vytvára isté spoločné ponímanie reality a zároveň konštruuje kolektívny naratív spoločnosti (Bar-Tal, Salomon 2006: 19). Naratívy sú založené na reálnych udalostiach a do istej miery sú pravdivé. Hlavným problémom však je, že sú zaujaté a neobjektívne, zameriavajú sa iba na pocity a postoje jednej strany a vysvetlenia druhej strany nie sú brané do úvahy. Naratívy následne môžu za objasnenie a ospravedlnenie vojny. N. Oren, R. Nets-Zehngut a D. Bar-Tal uvádzajú osem naratívov, ktoré konflikt podporujú. Medzi nich sa radia správnosť a oprávnenosť cieľov jednej strany, dôraz kladený na bezpečnosť spoločnosti, delegitimizácia a dehumanizácia druhej strany, pozitívna kolektívna mienka o vlastnom národe, kolektívne chápanie seba samého ako obeť, patriotizmus, jednota spoločnosti a mienka o vlastnej mierumilovnosti (Oren, Nets-Zehngut, Bar-Tal 2015: 217–219). Naratívy podporujúce vojnu majú v spoločnosti niekoľko zásadných funkcií. Zdôvodňujú, prečo je krajina či spoločnosť zapojená do vojny, oprávňujú ju a pomáhajú jedincom spoločnosti vysporiadať sa s nehumánnymi krokmi a zároveň ospravedlňujú negatívne činy voči nepriateľovi a potláčajú pocit viny, vytvárajú pocit inakosti a nadradenosti, dokážu motivovať k mobilizácii, ovplyvňujú politické udalosti a pripisujú im významy, ktoré sú pre danú spoločnosť momentálne prijateľné a vytvárajú, formujú a posilňujú spoločnú identitu, podporujú sebaobetovanie v záujme kolektívu a pod. (Oren, Nets-Zehngut, Bar-Tal 2015: 220; Bar-Tal, Salomon 2006: 31–33).

Spoločenské naratívy zohrávajú v izraelsko-palestínskom konflikte dôležitú rolu. Vďaka nim si dokáže obyvateľstvo vysvetliť a ospravedlniť spor a zároveň dochádza k neústupčivosti a neschopnosti nájsť kompromis v zásadných problémoch, keďže obidve strany konfliktu považujú svoj postoj za správny.

Ústredným bodom izraelsko-palestínskeho konfliktu je spor o územie, na ktoré si nárokujú obe strany. Presvedčenie o vlastnej legitimitě vychádza z historického naratívu, ktorý sa spojil s náboženským naratívom (Scham 2006: 64–65). Izraelský naratív hovorí o historickom a náboženskom práve Židov na návrat z exilu na územie svojich dávnych predkov, z ktorého boli pred 2000 rokmi vyhnaní. Toto právo pritom pochádza zo Starého zákona, kde bolo územie dané Židom ako „zasľúbená krajina“. Zmienka o historickom práve sa nachádza napr. v Deklarácii nezávislosti z roku 1948 alebo sa vyskytuje v pravidelných príhovoroch

vládnej elity. Zároveň židovská reprezentácia argumentovala potrebou vytvorenia štátu vzhľadom na antisemitizmus prebiehajúci vo svete (Bar-Tal, Salomon 2006: 24–26; Oren, Nets-Zehngut, Bar-Tal 2015: 217–218; Scham 2006: 66). Palestínsky naratív však nepovažuje za dôležité židovské náboženské spojenie s daným územím. Podstatné však je, že palestínske obyvateľstvo obývalo túto oblasť dlhé storočia v miery, z čoho pramení aj ich právo na územie. Palestínsky nacionalizmus vznikol až v reakcii na vytvorenie štátu Izrael, ktorý je podľa spoločenského naratívu hlavným vinníkom, kvôli ktorému museli tisíce Palestínčanov opustiť svoje domovy a žiť v exile (Scham 2006: 65–66).

V izraelskej spoločnosti prevláda množstvo spoločenských naratívov, ktoré vysvetľujú izraelsko-palestínsky konflikt a obhajujú aj negatívne aspekty sporu. V prvom rade je konflikt ospravedlňovaný potrebou bezpečnosti. Izraelčania sa pozerajú na spor v širšom kontexte, teda ako na konflikt medzi Židmi a Arabmi. Izrael je teda v neustálom nebezpečenstve, keďže je obklopený mnohými nepriateľmi, čo mu zároveň umožňuje vidieť seba samého ako slabšiu stranu sporu. Na to nadväzuje podnecovanie spoločnosti k pripojeniu sa k ozbrojeným zložkám. Služba vlasti je považovaná za vstupnú bránu do spoločnosti a bezpečnostným zložkám je vzdávaná patričná úcta. Zároveň je každá forma sebaobetovania glorifikovaná, padlí v boji získavajú špeciálne ocenenia a hodnosti a ich rodiny sú finančne zabezpečené štátom. Dôraz je kladený na lojalitu a obetavosť, a spolupatričnosť, jednota a spoločné dedičstvo hrajú dôležitú rolu pri mobilizácii obyvateľstva. Izraelská spoločnosť považuje seba samú za mierumilovnú, avšak akékoľvek násilnosti či vojny sú odôvodnené a považované za potrebné vzhľadom na bezpečnostnú prioritu. Židovský národ navyše vidí sám seba ako obeť, čo pramení z historického naratívu o nepriateľskom svete. Toto presvedčenie je posilňované arabskými iniciáciami vojen, teroristickými útokmi, obchodným embargom apod. V neposlednom rade, dôležitým aspektom izraelského naratívu je delegitimizácia palestínskeho obyvateľstva a zároveň pozitívna mienka o vlastnom národe. Palestínčania sú zobrazovaní ako násilní, konfliktní, primitívni, hlúpi, spiatočnícki, zbabelí a pod. Práve im sa kladie hlavná vina neschopnosti nastoliť mier. Na druhú stranu, na adresu vlastného národa majú iba pozitívne konotácie. Naratív hovorí o dlhotrvajúcom utrpení Židov, z ktorého dokázali povstať silní a nepremožiteľní a zároveň sa spájajú s pozitívnymi stereotypmi. Pozitívne videnie samých seba je posilnené židovskou kultúrou, náboženstvom a tradíciami, ktoré boli základom západnej spoločnosti, židovský národ je považovaný za vyvolený národ a politická reprezentácia niekoľkokrát zdôraznila, že izraelská armáda je najmorálnejšou armádou sveta (Bar-Tal, Salomon 2006: 27–31; Oren, Nets-Zehngut, Bar-Tal 2015: 218–219).

Nielen izraelskou stranou, ale aj tou palestínskou sa šíria naratívy, ktoré druhý národ dehonestujú, zatiaľ čo ten svoj glorifikujú a svoje postoje považujú za správne. Izrael je označovaný za hlavného vinníka celého sporu a vlastná entita je chápaná ako obeť bez akejkoľvek viny. Židia sú videní ako cudzí národ, ktorý prišiel na územie zvané Palestína a začal si nárokovať na historickú oblasť svojich predkov. Následne vznikol štát Izrael a arabská časť obyvateľstva bola vyhnaná zo svojich domovov, avšak opomína sa fakt, že Palestínčanom bolo ponúknuté riešenie dvoch štátov, ktoré odmietli (O'Malley 2018). Väčšina palestínskych obyvateľov je presvedčená, že izraelská entita ich chce vyhnúť najmä z pre nich posvätných miest Jeruzalema. Palestínčania samých seba považujú za utláčaných a diskriminovaných v mnohých oblastiach života. Založenie Izraelu, v arabských krajinách známe ako Nakba¹, je považované za začiatok vojen a utrpenia pre arabské obyvateľstvo. Práve preto široká verejnosť vo všeobecnosti ospravedlňuje či často aj priamo podporuje teroristické útoky či iné násilnosti proti Izraelu (Polisar 2015, Tahhan 2018). Palestínčania považujú izraelskú identitu za dostatočne akceptovanú a v relatívnom bezpečí, zatiaľ čo tá palestínska má problémy s uznaním a legitimitou, čo pre ňu predstavuje nebezpečenstvo (Khalidi citovaný in Scham 2006: 66).

Izraelsko-palestínsky konflikt sa zakladá na množstve problémov, pre ktoré sa spor nedarí dlhé desaťročia vyriešiť a ktoré sú umocňované spoločenskými naratívmi a verejnou mienkou. Medzi najzásadnejšie patrí status mesta Jeruzalem, židovské osady na území obývanom Palestínčanmi, separačný múr, ktorý nerešpektuje medzinárodne stanovenú hranicu, otázka palestínskych utečencov, extrémizmus na oboch stranách, kritická humanitárna situácia v Pásme Gazy, ktoré je pod izraelsko-egyptskou blokádou a s tým súvisiaci problém hnutia Hamás, ktorý je viacerými krajinami považovaný za teroristickú organizáciu a množstvo ďalších.

Otázka palestínskych utečencov zostáva jedným z kľúčových problémov, pričom mnohí odborníci túto otázku považujú za tzv. zero-sum game, teda za situáciu, v ktorej vždy keď jeden získa, druhý stratí, čím sa stáva spor takmer neriešiteľný. Počas vojny v roku 1948, okolo 750 000 Palestínčanov utieklo alebo boli vykázani zo svojich domovov. Väčšina z nich sa usadila v susediacich krajinách, najmä v Jordánsku, Libanone a Sýrii. Túto komplikovanú situáciu sa pokúsilo vyriešiť medzinárodné spoločenstvo založením Úradu OSN pre

¹ Slovo Nakba sa z arabčiny prekladá ako „katastrofa“. Týmto pojmom je označovaný vznik štátu Izrael a následná palestínska utečenecká kríza.

palestínskych utečencov (UNRWA²). Neskôr bola schválená oficiálna definícia palestínskych utečencov, podľa ktorej sa jedná o ľudí, ktorí pred útekom, ktorého dôvodom bola záchrana vlastných životov a strata domova, žili aspoň dva roky v Britskom mandáte Palestína. Definícia bola neskôr rozšírená aj na deti týchto utečencov, čo spôsobilo, že momentálne je palestínskych utečencov viac ako päť miliónov (Szydysz 2016: 149–152). Práve veľké množstvo utečencov používa izraelská entita ako hlavný argument, pre ktorý nie je možné palestínsku požiadavku splniť. Návrat Palestínčanov by pre Izrael predstavoval veľkú bezpečnostnú hrozbu, keďže by sa jednalo o príchod ľudí, ktorí neovládajú jazyk, majú rozdielne hodnoty a postoje a v neposlednom rade by sa také niečo priechilo myšlienke Izraela ako čisto židovského národa. V rámci izraelského diskurzu navyše panuje presvedčenie, že títo ľudia odišli dobrovoľne, na čo však neexistujú žiadne dôkazy (Scham 2006: 67–68). Na druhú stranu, pre Palestínčanov je status utečenca jedným zo základných znakov palestínskej identity. Právo na návrat je medzinárodne uznávaným právom, je súčasťou napr. Deklarácie základných ľudských práv z roku 1948. Na to následne nadviazali rezolúcie OSN, napr. A/RES/194 (1948) či S/RES/237 (1967), ktoré trvajú na práve na návrat pre palestínskych utečencov. Pre Palestínčanov má však táto požiadavka nielen právny, ale aj politický a morálny význam, keďže väčšina utečencov bola zo svojich domovov vyhnaná donucovacími formami. Návrat utečencov je zdôrazňovaný nielen hlavnými palestínskymi politickými stranami, ale aj palestínskymi spisovateľmi, umelcami a pod. V neposlednom rade, P. L. Scham uvádza, že dôležitým argumentom palestínskej reprezentácie je fakt, že podľa prieskumov by iba 10% utečencov využilo právo na návrat, ak by im to bolo umožnené (LeVine 2011; Scham 2006: 67–68).

Jeruzalem má okrem kultúrneho, intelektuálneho či ekonomického významu, najmä symbolickú a náboženskú hodnotu. Podľa rezolúcie A/RES/181 (1947) malo byť mesto spravované medzinárodnou komunitou. Kvôli vojne v roku 1948 sa však tieto plány nepodarilo uskutočniť a Jeruzalem bol rozdelený na západnú a východnú časť. Po vojne v roku 1967 bol východný Jeruzalem pripojený k Izraelu a v roku 1980 prijal Kneset³ zákon, podľa ktorého sa stal hlavným mestom Izraela. Medzinárodná komunita však neuznáva izraelskú jurisdikciu nad celým mestom, keďže väčšina obyvateľov Starého mesta sú Palestínčania. Aj toto územie sa však nachádza v zóne, ktorú Izrael spravuje. Práve status Jeruzalema zostáva teda jedným

² UNRWA bola založená Valným zhromaždením na základe rezolúcie A/RES/302 (1949). Svoju prácu začala 1. mája 1950 a jej mandát bol niekoľkokrát predĺžený, momentálne je jej misia schválená do 30. júna 2020. Základnou úlohou tejto agentúry je pomáhať a ochraňovať palestínskych utečencov, pričom sú zahrnuté oblasti zdravia, vzdelania, sociálnej pomoci, infraštruktúry a pod. (UNRWA n.d.)

³ Kneset je jednokomorový zákonodarný orgán v Izraeli, na ktorého čele stojí premiér. Zasadá v ňom 120 poslancov, ktorí sú volení na štyri roky.

z najzásadnejších problémov, keďže obe entity si na neho nárokujú. Pre židov, moslimov, ale aj kresťanov má mesto veľký náboženský význam. V meste sa nachádzajú tri posvätné miesta troch náboženstiev, a to moslimská Mešita Al-Aksá, židovský Múr nárekov a kresťanská Bazilika Svätého hrobu (Schulson 2018; Szydzisz 2016: 148–149).

Výstavba židovských osád je ďalším neprekonateľným problémom konfliktu. Nové obydlia neustále pribúdajú na Západnom brehu a vo Východnom Jeruzaleme, teda na miestach, kde žijú Palestínčania. Izraelská široká verejnosť podporuje túto výstavbu vzhľadom na presvedčenie, že židovský národ má exkluzívne právo na Pásmo Gazy a Judeu a Samáriu, ktoré sa nachádzajú na Západnom brehu (Bar-Tal, Salomon 2006: 26, Szydzisz 2016: 148). Izrael považuje tvrdenia o nelegálnosti židovských osád za nenáležité. Ignorujú totiž históriu územia a do úvahy neberú celkovú komplexnosť tohto problému. Židia osídľovali oblasť dlhé storočia a mnohé z nových obydlí sú vlastne iba znovu postavené na miestach, ktoré boli obývané predchádzajúcimi židovskými generáciami. Izraelský naratív rovnako poukazuje na hlboké historické a dlhotrvajúce spojenie s týmto územím. (Embassy of Israel in Japan n.d.) Výstavba židovských osád však nie je podľa medzinárodného práva legálna, napr. podľa článku 49 štvrtej Ženevskej konvencie či Haagskej konvencie z roku 1907. Osady sú zároveň dlhodobo odsudzované zo strany medzinárodnej komunity, čo bolo niekoľkokrát zdôraznené aj v rezolúciách OSN, napr. S/RES465 (1980) alebo S/RES/2334 (2016) (Amnesty International 2019). Židovské osady majú zlý vplyv na dodržiavanie ľudských práv Palestínčanov, keďže výstavba ich značne obmedzuje, zavádzajú sa rôzne opatrenia na ochranu židovského obyvateľstva, je im odopieraná pôda a pod. Židovskí osadníci majú na rozdiel od Palestínčanov takmer všetky práva ako obyvatelia Izraela (B'tselem 2019).

Na to nadväzuje ďalší problém izraelsko-palestínskeho konfliktu a jeho možného riešenia, ktorým je bezpečnostný separačný múr. S jeho výstavbou sa začalo v roku 2002. Separatívny múr má na Palestínu zlý dosah, keďže negatívne ovplyvňuje ekonomiku, vzdelanie, kultúru a pod. Aj v tomto prípade však existujú dva rozdielne pohľady a postoje na problematiku otázku. Palestínčania nazývajú plot „múrom apartheidu“, keďže je z ich pohľadu diskriminačný, alebo tiež „kolonizačný múr“ či „múr anexie“, keďže zaberá palestínske územie a nerešpektuje stanovenú hranicu (Lowery 2008). Podľa Medzinárodného súdneho dvora je múr nezákonný, keďže väčšina z neho sa nachádza na palestínskom území na Západnom brehu a nie na medzinárodne uznanej hranici. Množstvo Palestínčanov tak zostalo oddelených od zvyšku palestínskeho územia, čím Izrael de facto anektoval takmer 10% Západného brehu (B'tselem 2017; Vickery, Khalel 2014). Na druhú stranu, Izrael nazýva múr „bezpečnostným plotom“ alebo „protiteroristickým plotom“, čím zdôrazňuje, že jeho hlavným účelom je

bezpečnosť. Jeho výstavba nastala v reakcii na veľké množstvo bombových útokov uskutočnených po celej krajine zo strany palestínskych militantov, ktorých frekvencia sa po postavení plotu značne znížila, podľa Ministerstva zahraničných vecí Izraela až o 90% (Aarenau 2018; Lowery 2008).

Ďalším z veľkého množstva problémov je kritická humanitárna situácia v Pásme Gazy, ktoré je pod izraelsko-egyptskou blokádou. Aj napriek tomu, že isté obmedzenia boli Izraelom nastolené už v 90. rokoch, v júni 2007 došlo k ich zintenzívneniu potom, čo hnutie Hamás násilne prevzalo Pásmo Gazy pod svoju kontrolu a začalo ostreľovať izraelské ciele, pri ktorých zomrelo desiatky civilistov. Blokáda má veľmi vážne následky na obyvateľov územia, ktorí nemajú zabezpečené ani základné životné potreby. Takmer polovica obyvateľstva je nezamestnaná, 96% vody nie je pitnej, takmer polovica obyvateľov nemá dostatok jedla, každý deň dochádza k obmedzeniu elektriny a pod (Oxfam International 2018). Hnutie Hamás, ktoré v Pásme Gazy vládne, predstavuje ďalšiu prekážku pre nastolenie mieru v izraelsko-palestínskom konflikte. Hnutie Hamás neuznáva Izrael za štát a medzi Pásmom Gazy a Izraelom dochádza k pravidelnému ostreľovaniu raketami a iným násilnostiam, čo akékoľvek mierové rokovania výrazne komplikuje (Byman 2010).

2.1 Americká mediačná snaha v izraelsko-palestínskom konflikte

Konflikt na Blízkom východe je veľmi komplikovaný a zahŕňa hneď niekoľko rôznych rozporov. Roztržky a isté formy nepriateľstva sú napríklad medzi Arabmi a Izraelčanmi, Židmi a Palestínčanmi, Židmi a Moslimami, západným imperializmom a arabským svetom a mnoho ďalších. Počas Studenej vojny boli tieto konflikty utláčané do úzadia, vďaka mediačným snahám viacerých entít sa však niektoré z nich podarilo aspoň čiastočne vyriešiť. Americká vláda je bezpochybné jedným z najčastejších mediátorov v konfliktoch na Blízkom Východe, avšak je dôležité spomenúť, že nielen USA, ale aj niektoré arabské štáty hrali dôležitú mediačnú rolu v niektorých fázach konfliktu. K najdôležitejším aktérom sa radí Egypt a Jordánsko (Kriesberg 2001: 374, 378–380).

Za jeden z najdôležitejších úspechov je považovaná mediácia vedená USA v sedemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia, ktorá vyústila do podpísania mierovej zmluvy medzi Izraelom a Egyptom. Po vojne v októbri 1973 sa stal štátny sekretár, alebo minister zahraničných vecí, Henry Kissinger hlavným mediátorom medzi Izraelom a Egyptom a Izraelom a Sýriou. Vďaka mediačným snahám bolo vyjednané stiahnutie vojenských zložiek a Izrael vrátil časť územia, ktoré počas vojny získal. Do roku 1975 viedol H. Kissinger štyri

mediačné snahy USA, pričom zastával veľmi aktívnu úlohu a počas celého obdobia využíval svoj nemalý vplyv a moc. H. Kissinger v tomto prípade pomohol s vytvorením mierového plánu a ponúkol americké prostriedky s cieľom pomôcť implementovať a zabezpečiť napĺňanie vyjednaných podmienok (Kriesberg 2001: 374, 378, 385).

Na úsilie H. Kissingera nadviazal prezident J. Carter. Jedna z dohôd sa stala základom pre mierovú dohodu medzi Egyptom a Izraelom v roku 1979, druhá bola zase základom neúspešných jednaní ohľadne palestínskej reprezentácie a politického statusu v okupovaných územiach (Kriesberg 2001: 378–379). Dohoda z Camp David medzi Izraelom a Egyptom podpísaná v roku 1979 sa považuje za dôležitý míľnik v arabsko-izraelských vzťahoch. Prezident J. Carter využíval počas jednaní vyhrážky smerujúce ako na izraelskú, tak aj na palestínsku stranu, či dokonca fyzicky blokoval dvere, aby ani jedna zo znepriatelených strán nemohla opustiť miestnosť bez výslednej dohody. J. Carter mal navyše veľmi podrobné znalosti o spore, pričom sa zameriaval na body, ktoré boli dôležité pre obe entity. V neposlednom rade dokázal zmeniť stratégie z čisto komunikačných na manipulatívne a predniesol detailný americký mierový plán, ktorý sa stal základom výslednej dohody (Shonk 2018).

V osemdesiatych rokoch bol zaznamenaný jeden mediačný pokus zo strany amerického štátneho sekretára Georga P. Schultza a jordánskeho kráľa Husseina. V tomto čase však ani USA, ani Izrael neuznávali OOP a odmietali s touto palestínskou reprezentáciou priamo rokovať. Navyše, Jordánsko a Izrael nemali medzi sebou uzavretý mier, takže verejné stretnutia neboli uskutočniteľné. Túto snahu sa teda nepodarilo do viesť do úspešného konca, keďže v podstate ani neprebehli žiadny významné rokovania (Kriesberg 2001: 379, 385).

Znepriatelené strany boli opäť posadené k rokovaciemu stolu v októbri 1991 na Madridskej konferencii a počas následných rokovaní vo Washingtone DC. Vyjednávacie rámec bol pripravený vďaka kyvadlovej diplomacii amerického štátneho tajomníka Jamesa A. Bakera. Stanovené boli tri stupne jednaní, a to všeobecná konferencia, bilaterálne stretnutia medzi vládami Izraela a ostatnými arabskými krajinami a v neposlednom rade regionálne stretnutia ohľadne problémov, ktoré sa týkajú všetkých.⁴ Bilaterálne stretnutia medzi predstaviteľmi Izraela a Palestíny boli dôležitým prelomom, avšak pokrok postupne ochaboval (Kriesberg 2001: 379; Kelman 2007: 290).

V decembri 1992, po voľbách v Izraeli, ktoré vyhrala robotnícka strana HaAvoda na čele s Yitzhakom Rabinom, ktorý súhlasil s rokovaniami s OOP, začali tajné stretnutia medzi

⁴ Medzi najväčšie problémy v oblasti patria otázky vodných zdrojov, utečencov, životného prostredia, ekonomického rozvoja a regionálnej bezpečnosti.

izraelskou a palestínskou entitou. Na čele tajných jednaní stáli izraelský židovský akademik Yair Hirschfeld a prominentný úradník OOP Ahmad Qurai. Všetky stretnutia boli sponzorované nórskou vládou. Nórsko uľahčovalo jednania, malo na starosti logistické prípravy, pomáhalo s komunikáciou medzi jednotlivými rokovaniami a zároveň uisťovalo strany konfliktu o mierových zámeroch oboch entít. V niektorých prípadoch dokonca navrhovalo možné riešenia (Kriesberg 2001: 382–383, Kelman 2007: 290). 13. 9. 1993 sa izraelskí a palestínski predstavitelia oficiálne stretli vo Washingtone. Dohoda z Osla, alebo oficiálne Deklarácia princípov prechodnej správy, predstavuje dôležitý míľnik izraelsko-palestínskeho konfliktu, keďže izraelský premiér Yitzhak Rabin uznal OOP za reprezentanta Palestínčanov a palestínsky vodca Yasser Arafat naopak uznal právo Izraela na existenciu. (Čejka 2015: 187–188).

Za ďalší úspech izraelsko-palestínskych mierových jednaní sa dá považovať podpis tzv. Prechodnej dohody, nazývanej tiež aj Oslo II., 28. 9. 1995 vo Washingtone. Západný Breh bol rozdelený na tri zóny. Zásadné problémy však ani táto zmluva nevyriešila (Čejka 2015: 194).

Výrazné spomalenie mierového procesu nastalo po vražde premiéra Y. Rabina v novembri 1995. Po jeho smrti síce bolo podpísaných niekoľko dohôd, žiadna z nich sa však s dohodami z Osla nedala porovnávať. Pod veľkým tlakom USA podpísal Netanyahu počas svojho času v úrade premiéra dve dohody. 17. 1. 1997 bol podpísaný tzv. Hebronský protokol, ktorý sa týkal posledného veľkého palestínskeho mesta, ktoré nebolo súčasťou palestínskej autonómie a v októbri 1998 tzv. Memorandum z Wye River. Americkí úradníci v prvom prípade pomáhali s vytvorením dohody a v druhom prípade sa americký prezident Bill Clinton zapojil aktívne do rokovaní, pričom vo veľkej miere využil svoju moc a vplyv. V júli 2000 sprostredkoval B. Clinton mierové jednanie v Camp Davide s využitím rovnakej taktiky ako pri predchádzajúcich rokovaniach, no podobne ako ostatné jednania sa aj toto skončilo neúspechom. Palestínsky zástupca Y. Arafat bol totiž príliš neústupčivý v otázke Východného Jeruzalema, palestínskych utečencov a v otázke konečnej veľkosti palestínskeho územia. Po výstupe A. Šarona na Chrámovú horu, čo bolo Palestínčanmi považované za provokačný akt, nastalo obdobie ozbrojených konfliktov medzi oboma stranami v podobe druhej intifády, známej aj ako intifády Al-Aksá. Mierové jednania síce ešte istý čas pokračovali, posledné sa konalo v januári 2001 v Tabe, ale rozpory boli tentokrát až príliš veľké a ochota pokračovať takmer žiadna. (Čejka 2015: 196–197, 204–205, 209–210; Kriesberg 2001: 385; Kelman 2007: 294).

Od začiatku dvadsiateho prvého storočia bolo uskutočnených niekoľko mediačných pokusov, nielen zo strany USA, ale aj z iniciatívy arabských štátov⁵ či občianskej spoločnosti.⁶ Dôležitým míľnikom bolo založenie tzv. Blízkovýchodného Kvartetu, ktorý pozostáva z USA, Ruska, Európskej Únie a OSN, a mediačná iniciatíva Cestovná mapa pre mier predstavená 30. apríla 2003. Plán pozostával z troch fáz, no neúspech prišiel už v prvej z nich, keďže ani jedna strana nedokázala dodržať svoje sľuby. Za ďalší pokus sa dá považovať konferencia v Annapolise, ktorá sa uskutočnila 27. novembra 2007. Americký prezident George Bush prečítal spoločné vyhlásenie izraelskej a palestínskej entity, v ktorom sa zaviazali zahájiť bilaterálne jednanie ohľadne najdôležitejších otázok a zároveň prisľúbili dodržiavanie Cestovnej mapy pre mier. Niekoľko mesiacov pred konferenciou americká ministerka zahraničných vecí Condoleezza Rice vykonávala intenzívne rokovania so zaangažovanými stranami, dokonca to bola práve ona, kto donútil predstaviteľov oboch národov, aby súhlasili so spoločným vyhlásením. Ako sa však neskôr ukázalo, všetko zostalo iba pri sľuboch a žiadny posun vo vzájomných vzťahoch nenastal (Migdalovitz 2010: 50–51; Choukri-Fishere 2008: 33).

Podľa Kriesberga môže byť mediačné zapojenie USA do izraelsko-arabského konfliktu z pohľadu teórie mediácie prekvapivé. Americká vláda má vlastné záujmy v regióne a aj jej nestrannosť sa dá ľahko spochybníť. Na druhej strane, angažmán USA v konflikte je vcelku pochopiteľný. Táto krajina oplýva veľkým množstvom prostriedkov, ktoré môžu slúžiť ako motivácia pre znepriatelené štáty na mier. Navyše, USA má v tomto regióne dlhú históriu, vďaka čomu dokáže apelovať na rôznych hráčov, ktorí sú v spore zapojení. V neposlednom rade je americká vláda považovaná za dôveryhodného mediátora a jej zapojenie do konfliktu je viac-menej očakávané (Kriesberg 2001: 385).

⁵ Za zmienku stojí spoločná iniciatíva Jordánska a Egypta v roku 2001 či Arabská mierová iniciatíva v roku 2002, ktorá sa následne zopakovala aj v roku 2007.

⁶ Za dôležité iniciatívy sa dajú považovať napr. Spoločné izraelsko-palestínske vyhlásenie v roku 2001, Ženevské dohody v roku 2003 a pod.

3. Mediačné pokusy administratívy Baracka Obamu

Barack Obama nastúpil do úradu ako 44. prezident Spojených štátov amerických dňa 20. 1. 2009 a svoje pôsobenie ukončil 20. 1. 2017 po odslúžení dvoch prezidentských období. Počas predvolebnej kampane sa vo veľkej miere venoval arabskej a moslimskej časti sveta, a preto s ním boli spájané veľké nádeje, že práve jemu sa podarí odstrániť konflikty na Blízkom východe. Navyše mal na začiatku svojho pôsobenia demokratickú väčšinu v oboch komorách a veľkú americkú, ale aj arabskú podporu, čo pre neho predstavovalo veľmi dobrú východziu pozíciu.

Prezident Barack Obama nastúpil do úradu v náročnej situácii, nielen doma, ale aj vo svete. Americká ekonomika bola v recesii, finančné inštitúcie krachovali, milióny Američanov zostali bez práce či dokonca domovov, zatiaľ čo na svetovej scéne pokračovala vojna v Iraku a v Afganistane, patová situácia v oblasti jadrových zbraní s Iránom a Severnou Kóreou, riešenie izraelsko-palestínskeho konfliktu stagnovalo a pod. V zahraničnej politike bol Barack Obama do značnej miery ovplyvnený svojim videním sveta ako globálneho spoločenstva. Veril, že problémy ľudstva, ako napr. terorizmus či klimatické zmeny, je možné vyriešiť iba na multilaterálnych fórach. Obamova administratíva sa spoliehala viac na diplomatickú činnosť ako na donucovanie a využívanie vojenskej sily, i keď ani táto zložka nebola úplne vylúčená. O tejto taktike hovoria mnohí analytici ako o „smart power“.⁷ K hlavným zámerom patrilo ukončenie vojen v Iraku a Afganistane, kontrola a zastavenie šírenia jadrových zbraní či minimalizovanie nepriaznivých vplyvov spôsobených globálnym otepľovaním a celkovou zmenou klímy (Nuruzzaman 2015: 176–178).

Niekoľko hlavných aspektov Obamovej zahraničnej politiky, ktoré sa líšili od tej Bushovej, bolo viditeľných od prvých mesiacov jeho pôsobenia. V prvom rade išlo o aktívnu pomoc krajinám, ktoré mali počas Bushovej vlády konflikt s USA a tým aj zavrnutie unilateralizmu. Druhým znakom bolo priblíženie sa moslimským krajinám a nakoniec tretím aspektom bolo mierne ochladnutie vzťahov s Izraelom. Jednou z príčin bolo nezdieľanie rovnakých hodnôt a postojov medzi B. Obamom a B. Netanyhuom, čo bolo viditeľné už pri ich prvom stretnutí na ich správaniach a reči tela (Freedman 2012).

⁷ Joseph S Nye definoval „smart power“ ako schopnosť skombinovať stratégie mäkkej (soft power) a tvrdej moci (hard power). Krajina na dosiahnutie svojich cieľov využíva svoju ekonomickú, kultúrnu, morálnu, či diplomatickú silu.

Administratíva B. Obamu od začiatku prejavila veľký záujem o vyriešenie izraelsko-palestínskeho konfliktu. Počas dvoch prezidentských období boli uskutočnené dva hlavné mediačné pokusy. Prvý mediačný pokus viedol osobitný vyslanec USA pre Blízky východ George Mitchell v období medzi rokmi 2009 až 2011⁸ a druhý pokus mal na starosti minister zahraničných vecí v druhej Obamovej vláde John Kerry. V prvom prípade sa vzájomná komunikácia začala vo forme dôverných rozhovorov, ktoré vyústili v priame rokovania s náročnou diplomatickou úlohou, v druhom prípade sa prešlo priamo na jednania medzi stranami, ktoré síce trvali dlhšie ako pri predchádzajúcom pokuse, ale výsledok bol nakoniec rovnaký (Schiff 2018: 9).

3.1 Charakter strán konfliktu – Izrael a Palestína

Pár týždňov po nástupe Baracka Obamu do úradu, bol Ehud Olmert nútený odstúpiť z postu premiéra pre podozrenia z korupcie⁹ a na jeho miesto nastúpil Benjamin Netanyahu, čo značne skomplikovalo situáciu. V marci 2009 bola zostavená pravicovo-nacionalistická vláda, ktorá na čele s premiérom odmietala robiť akékoľvek ústupky Palestínčanom (Siniver 2011: 679–680). Stalo sa to aj napriek tomu, že Netanyahuova strana Likud skončila vo voľbách na druhom mieste, keďže víťazná strana Kadima nedokázala sformovať vládu. Koalícia bola vytvorená z piatich pravicových strán, no počas nasledujúcich štyroch rokov v nej bolo vykonaných niekoľko zmien. Po voľbách do Knesetu na začiatku roku 2013 bola sformovaná koalícia pozostávajúca z piatich strán, na čelo ktorej sa opätovne postavil Benjamin Netanyahu.

Posun izraelskej spoločnosti napravo bol už pred voľbami v roku 2009 očakávaný. Jednostranné stiahnutia sa, či už v roku 2000 z Libanonu alebo odstránenie vojenských základní a osád z Pásma Gazy v roku 2005, neboli totiž efektívne a v konečnom dôsledku priniesli pre Izraelčanov viac škody ako úžitku. Navyše, vzhľadom na nezhody medzi Fatahom a hnutím Hamás, ľudia neverili, že zo strany Palestíny by mohol prísť mier a preto strany, ktoré sa o dohodu s týmto rivalom zasadzovali, nemali dostatočnú podporu (Freedman 2012).

Politická situácia na území Palestíny bola veľmi zložitá, pričom hlavný problém spočíval v komplikovanom vzťahu a v rozdielnom hodnotovom rámci medzi Fatahom, ktorý stál na čele Organizácie pre oslobodenie Palestíny, a hnutím Hamás, ktoré vzniklo počas prvej

⁸ Toto časové ohraničenie nie je presne stanovené, v odbornej literatúre sa udávajú roky 2009-2010 alebo 2010-2011.

⁹ Tieto podozrenia sa nakoniec potvrdili ako pravdivé a Ehud Olmert bol prvým bývalým premiérom odsúdeným na trest odňatia slobody. Vo väzení mal stráviť 27 mesiacov, avšak po 16.5 mesiacoch bol predčasne prepustený.

intifády¹⁰. V roku 2005 bol za prezidenta Palestíny zvolený Mahmoud Abbas, ktorý zastáva túto funkciu dodnes. Od roku 2007 bola Palestína rozdelená na Západný breh s technokratickou vládou na čele so Salamom Fajadom, ktorú podporil Fatah a na Pásmo Gazy, kde vládlo hnutie Hamás. S. Fajad sa počas svojej vlády zamerával na zaistenie základných potrieb občanov a celkový rozvoj územia, avšak ani jeho vláda sa nevyhla niektorým nedemokratickým krokom. V roku 2011 bol S. Fajad nútený rezignovať¹¹ a vo funkcii úradníckeho premiéra zostal až do roku 2013. Následne ho nahradil Rami Hamdallah. Na druhú stranu, v Pásme Gazy boli zavedené autoritárske praktiky a celková situácia bola značne horšia ako na Západnom brehu (Jungmannová 2015: 20–26).

4. mája 2011 bola podpísaná Dohoda o palestínskom národnom uzmiernení medzi Fatahom, Hamásom a ostatnými relevantnými skupinami fungujúcimi na území Palestíny. Uzmierneniu predchádzali rokovania už od roku 2008, avšak k výslednej dohode sa podarilo dospieť až po mediačnom úsilí Egypta. Ako hlavné dôvody boli uvedené spoločné postoje a voči Izraelu a sklamanie z amerických mierových snáh. Najdôležitejším bodom bola zhoda na nutnosti do roka usporiadať spoločné voľby. Izraelský premiér B. Netanyahu nazval túto zmluvu obrovskou ranou pre mierový proces a víťazstvom terorizmu (Bronner 2011; Kumaraswamy 2015: Chronology).

Na začiatku Obamovej prezidentskej éry nebola ani jedna strana izraelsko-palestínskeho konfliktu príliš naklonená k akýmkoľvek rokovaniam. V decembri 2008 zahájil Izrael Operáciu Liate Olovo v Pásme Gazy, ktorá bola ukončená iba pár dní pred inauguráciou prezidenta B. Obamu. Operácii predchádzalo ostreľovanie izraelských miest raketami zo strany Hamásu (Siniver 2011: 679–680). Len pár týždňov pred nástupom Baracka Obamu do úradu teda vzájomná nedôvera stúpila, čím sa skomplikovali šance na úspešné ukončenie celého konfliktu.

Množstvo Izraelčanov, a v menšej miere aj Palestínčanov, nebolo pripravených podstúpiť risk, ktorý by so sebou mier prinášal. Podľa Roberta Huntera, aj keby sa našla politická vôľa, na domácej scéne stále neexistovala dostatočná podpora pre mierový proces (Hunter 2010: 74). Podľa prieskumov vykonaných na prelome mája a júna 2009, takmer 70%

¹⁰ Hamás sa začal postupne etablovať do systému až od roku 2004. V roku 2006 sa konali parlamentné voľby, ktoré toto hnutie vyhralo a získalo absolútnu väčšinu. Príčinou bola najmä nedôvera širokej verejnosti strane Fatah USA a ostatné západné krajiny odmietali s Hamásom komunikovať, keďže vo väčšine z nich bolo hnutie považované za teroristickú skupinu a preto boli na Palestínu uvalené ekonomické sankcie. Medzi frakciami Hamásu a Fatahu došlo v Pásme Gazy v júni 2007 ku krátkym bojom, čoho výsledkom bolo vyhlásenie Hamásu, že Pásmo Gazy bude spadať pod kontrolu tejto skupiny. Následne bola rozpustená spoločná vláda a vznikli dva rozdielne politické orgány (Jungmannová 2015: 14–19).

¹¹ Oficiálnym dôvodom rezignácie bola neschopnosť vysporiadať sa s ekonomickou krízou, avšak podľa niektorých odborníkov išlo skôr o jeho nezhody s Fatahom a taktiež samotným prezidentom Abbásom.

Palestínčanov a viac ako 60% Izraelitov si myslelo, že je veľmi nízka šanca na dosiahnutie finálnej dohody v najbližších rokoch, avšak 59% Izraelitov a 61% Palestínčanov podporovalo vytvorenie dvoch štátov (Joint Israeli-Palestinian Poll 32, June 2009).

Situácia sa nezmenila ani počas druhého administratívneho obdobia Baracka Obamu s nástupom Johna Kerryho ako hlavného mediátora. Podľa prieskumov z júna 2013 boli Palestínčania a Izraeliti značne pesimistickí ohľadom akýchkoľvek mierových jednaní. Iba 27% Palestínčanov a 10% Izraelitov verilo, že sa znepriatelené strany vrátia k rokovaciemu stolu a násilnosti prestanú a 31% Palestínčanov a 34% Izraelitov bolo presvedčených, že nové rokovania síce budú zahájené, ale násilnosti budú aj napriek tomu pokračovať. Prieskum ďalej ukázal, že obe strany sa navzájom považovali za hrozbu a to nielen do budúcnosti, ale aj v každodennom živote. Tieto zistenia sa potvrdili aj v prieskume uskutočnenom v decembri 2013 (Joint Israeli–Palestinian Poll 48, June 2013; Joint Israeli–Palestinian Poll 50, December 2013).

Ako I. William Zartman zdôraznil, ďalší problém spočíva v symetrii, resp. asymetrii, moci. Je zrejmé, že moc, ktorú majú tieto dve znepriatelené krajiny nie je rovnaká. Izrael však vyžaduje, aby ku konfliktu bolo pristupované ako by sa jednalo o rovnocenných partnerov. To však nie je možné, keďže v takom prípade by Palestína potrebovala mať rovnaké medzinárodné postavenie, alebo inak povedané, Palestína by musela byť oficiálne uznaná za štát (Zartman 2018: 2–3). Nerovnosť medzi Izraelom a Palestínou sa prejavovala aj pri mierových jednaniach. Jeden z príkladov prináša Padraig O'Malley, ktorý uvádza vo svojom diele skúsenosť hlavného palestínskeho vyjednávača Saeba Erekata. Saeb Erekat navštívil premiéra Netanyahu v marci 2010 v jeho dome v spoločnosti Hillary Clintontovej a Georga Mitchella. Dôvodom návštevy bolo ujasnenie a pokračovanie v mierových rokovaníach. Ako neskôr S. Erekat uviedol, spôsob, akým sa k nemu Netanyahu správal, bol veľmi neúčivý. Najskôr ho nechal čakať, kým on jednal s H. Clintonovou a G. Mitchellom a neskôr, keď chcel palestínsky predstaviteľ prerokovať podmienky palestínskej entity, Netanyahu vyhlásil, že takýmto spôsobom rokovať nebude (O'Malley 2015: 22–23).

Ďalším faktom, ktorý prispieval k nesymetrickému vzťahu medzi Izraelom a Palestínou, je palestínska ekonomická závislosť na Izraeli. Z dát z roku 2008 je zrejmé, že približne 90% exportu Palestíny smeruje do Izraela a okolo 80% importu prichádza z Izraela. Navyše má táto závislosť podľa štatistík od roku 2000 stúpajúcu tendenciu (De Beer 2010). Štrukturálnu závislosť palestínskej ekonomiky na izraelskej ekonomike potvrdila aj správa Konferencie Spojených národov pre obchod a rozvoj z roku 2009. V dokumente TD/B/56/3 uvádza množstvo rád, ako túto asymetriu odstrániť či aspoň eliminovať, ako napr. obnova teritoriálnej

integrity Palestíny na Západnom brehu a v Pásme Gazy či zastavenie výstavby židovských osád (United Nations Conference on Trade and Development 2009).

3.2 Charakter mediátora – USA

Spojeným štátom americkým ako mediátorovi v izraelsko-palestínskom konflikte som sa venovala už v predchádzajúcej kapitole a z toho dôvodu sa v tejto časti zameriam iba na charakter a prístup USA počas administratívy Baracka Obamu. Pri prvom mierovom pokuse boli hlavnými mediátormi osobitný vyslanec pre Blízky východ George Mitchell a do istej miery aj štátna tajomníčka Hillary Clintonová. Samotný prezident Barack Obama sa taktiež angažoval a osobne vstupoval do konfliktu, čo ovplyvnilo mierové jednania a ich výsledok. Na čele druhého mediačného pokusu stál štátny sekretár John Kerry. Pri oboch pokusoch zohrali dôležité úlohy aj iní štátnici, ako napr. pri druhom pokuse Martin S. Indyk, no vzhľadom na rozsah tejto práce sa nimi špecificky zaoberať nebudem.

Senátor George Mitchell bol vymenovaný za amerického osobitého vyslanca pre Blízky východ hneď v prvých dňoch po nástupe prezidenta Baracka Obamu do úradu. G. Mitchell je považovaný za veľmi zdatného a schopného diplomata a vyjednávača, vzhľadom na to, že má za sebou úspešnú mediačnú skúsenosť zo Severného Írska. V spore zohrával úlohu hlavného mediátora, pričom jeho snaha vyústila v roku 1998 do podpísania Veľkopiatkovej dohody medzi stranami konfliktu (Melichar 2017). Zároveň mal však G. Mitchell skúsenosti aj s izraelsko-palestínskym konfliktom, keďže v rámci komisie v roku 2001, hľadal príčiny vzniku druhej intifády. Spor medzi židovským a arabským obyvateľstvom teda rozumel a taktiež si uvedomoval, že korene konfliktu siahajú veľmi hlboko. Potrebné mediačné skúsenosti získané v 90. rokoch mu zase mohli pomôcť pri rokovaniach v izraelsko-palestínskom konflikte. Na druhej strane, podľa niektorých odborníkov, ako napr. A. Siniver či A. Shlaim, mu bola táto mierová prax v tomto prípade viac na škodu ako úžitok, keďže sa nevyhol porovnávaniu oboch procesov, ktoré však neboli rovnaké. Navyše, väčšinu svojho času strávil snahou nájsť súhlas nad podmienkami pre mierové jednania, ale samotné rokovania sa mu podarilo čiastočne otvoriť len na krátky čas. Jeho úsilie bol zamerané skôr na manažment a organizáciu konfliktu ako na samotné riešenie sporu. (Siniver 2011: 680–682). Ako uvádza Avi Shlaim, hlavný rozdiel; medzi úspešným mierovým procesom v Severnom Írsku a izraelsko-palestínskym konfliktom spočíval v tom, že zatiaľ čo v prvom prípade obidve strany sporu skutočne chceli dosiahnuť dohodu a preto aj dodržiavali podmienky mierového

procesu, v druhom prípade bolo dosiahnutie mieru považované skôr za americký záujem (Shlaim 2016).

Americká štátna tajomníčka Hillary Clintonová, ktorá pomáhala pri prvom pokuse mierových jednaní, bola vo všeobecnosti považovaná za pro-izraelskú političku. V minulosti napr. podporila výstavbu bezpečnostného separačného múru, ktorý rozdelil Izrael a Západný breh, pravidelne podporovala vojenské a finančné balíčky pre Izrael či odsúdila útoky Hamásu na Izrael a zdôraznila právo na ochranu vlastných občanov. V svojom memoáre napísala, že požiadavka zastavenia výstavby židovských osád z americkej strany v roku 2009 bola taktickou chybou. Navyše, ako sama uviedla, má komplikovaný, ale veľmi dobrý vzťah s izraelským lídrom Netanyahuom (Cohen 2016; Schaefer 2016). To naznačuje, že H. Clintonová mala o izraelsko-palestínskom konflikte dostatok informácií, ktoré pri mierových jednaniach mohla využiť. Zároveň však svojimi výroky a činmi podporovala skôr izraelskú ako palestínsku stranu a v konflikte tak nedokázala zastávať úlohu nezávislej tretej strany.

Celkovo sa však Barack Obama a spolu s ním aj celý mediačný tím na začiatku javili ako tretia strana, ktorá do izraelsko-palestínskeho konfliktu vstupuje ako nestranný hráč a plánuje brať do úvahy požiadavky oboch strán, no realita sa nakoniec ukázala iná. Ako je z uniknutých tzv. Palestine Papers¹² zrejme, tím na čele s G. Mitchellom tlačil na zástupcov Palestíny, aby prijali množstvo požiadaviek zo strany Izraela, ale v opačnom prípade veľký tlak vyvíjaný nebol. Palestínskym podmienkam bol kladený značne menší význam. Práve neschopnosť amerických zástupcov predstavovať nezávislých mediátorov je často považovaná za jeden z najhlavnejších dôvodov neúspechu americkej mediácie (Siniver 2011: 687–688). Táto neschopnosť sa prejavovala aj v nedôvere Arabov v prezidenta B. Obamu sa časom iba stupňovala. Jedným z príkladov bola situácia, keď M. Abbas chcel požiadať o členstvo Palestíny v OSN. B. Obama najskôr vzbudil svojim príhovorom dojem, že stojí na strane Arabov, akonáhle však prišla takáto požiadavka, palestínskej reprezentácii bolo povedané, že žiadosť by prezident USA určite vetoval (Barnea 2012). William I. Zartman ďalej hovorí o problematickej skutočnosti, že vzťahy medzi USA a Izraelom sú pre obe strany dôležitejšie ako vyriešenie palestínskej otázky. To by mohlo byť v určitom prípade na úžitok, keďže USA by mohli prinútiť Izrael k pristúpeniu k dohode, ale realita bola odlišná (Zartman 2018: 3).

S nástupom druhého funkčného obdobia Baracka Obamu sa zmenil aj mediačný tím. John Kerry bol celkovo považovaný za spravodlivého a nestranného mediátora, zatiaľ čo jeho

¹² Palestine Papers je súbor tajných a dôverných dokumentov ohľadne mierového procesu medzi Izraelom a Palestínou, ktoré unikli v januári 2011.

predchodkyňa H. Clintonová bola vždy mierne na strane Izraela. Veril, že Izrael nemôže byť demokratickou krajinou, kým problémy s Palestínou nebudú vyriešené. Aj napriek veľkým snahám a odhodlaniu vyjednať na Blízkom východe mier sa mu jeho cieľ, vzhľadom na neukončenie politiky výstavby osád a nesúhlas so stanovením hraníc Palestínskeho štátu podľa hraníc z roku 1967, nepodarilo dosiahnuť (Shlaim 2016). John Kerry oplýval nepochybnou inteligenciou. Bol asertívny a dominantný, čo boli dôležité vlastnosti mediátora, mal problémy s priamočiarosťou a dokázal zavádzať a podvádzať. Vyznačoval sa energickým prístupom, bol aktívny a má priemerný zmysel pre humor, čo mohlo byť pri jednaniach medzi znepriatelenými stranami výhodou. Na druhú stranu však osobnosť Johna Kerryho nemal prirodzenú charizmu a na verejnosť nepôsobil dostatočne pozitívnym dojmom (Press Release Network 2004).

Dôležitým atribútom mediátora v konflikte je jeho vplyv na strany konfliktu, aj napriek tomu, že v odbornej diskusii nepanuje zhoda, aký veľký by mal byť. Zároveň je však náročné určiť, ako vplyv krajiny merať. Jedným z nástrojov môže byť poskytovanie prostriedkov a pomoci. USA majú množstvo strategických záujmov na Blízkom východe, pričom svoje ciele často dosahujú použitím týchto finančných prostriedkov. Americkí mediátori ich využívajú na posilnenie svojho vplyvu v regióne a zároveň tým upevňujú špeciálny strategický vzťah s Izraelom. Izrael je najväčším prijímateľom americkej zahraničnej pomoci od konca druhej svetovej vojny. Krajina má oproti ostatným prijímateľom množstvo výhod, ako napr. vojenské, rozvojové, ekonomické a pod. Palestínska strana je taktiež finančne podporovaná. Od roku 1993 do 2010 dostala od USA vyše 3,8 miliardy dolárov, pričom väčšina financií je poskytovaná cez program USAID. Príspevky sú pridelované na humanitárne účely, ekonomický a demokratický rozvoj či zlepšovanie infraštruktúry a prístupu k vode. USA pomáha Palestínčanom aj cez program UNRWA, ktorý podporuje palestínskych utečencov. Americký finančný príspevok zvyčajne pokrýva 20 až 25% celkového rozpočtu tohto programu (Sharp 2010: 1–3, 9–12). Z uvedeného je zrejmé, že americký vplyv na palestínsku aj izraelskú stranu by mal byť dostatočne veľký na využitie tlaku počas mierového procesu. Závisí však od mediačného tímu USA, ako dokáže túto výhodu využiť vo svoj prospech.

Na záver tejto časti je dôležité pripomenúť, aké sú záujmy americkej vlády na Blízkom východe a z akého dôvodu sa USA angažujú vo veľmi zložitom konflikte medzi Židmi a Arabmi. Spojené štáty americké majú podľa Stephena Walta tri hlavné strategické záujmy na Blízkom Východe, a to prístup k energiám, zastavenie šírenia zbraní hromadného ničenia a prevencia terorizmu, najmä tomu protiamerickému. Navyše však existujú aj isté morálne záujmy. Tam práve patrí záväzok k Izraelu ako k domovu Židov a jedinej demokracii v regióne. K ďalším morálnym záväzkom sa zaraďuje podpora demokracie a ľudských práv a záujem

nastoliť mier vo svete vo všeobecnosti (Walt 2016: 99–100). Steven J. Rosenthal ako hlavné americké záujmy na Blízkom Východe uvádza dohľad nad niektorými režimami v regióne¹³, prevenciu pred nárastom niektorých hnutí, ktoré by mohli ohroziť americké záujmy¹⁴ a podobne ako S. Walt, kontrolu nad zdrojmi plynu a oleja (Rosenthal 2010: 11). Za snahou USA o vyriešenie konfliktu na Blízkom východe sú navyše nepochybne aj ekonomické motívy. Spor medzi Izraelom a Palestínou negatívne ovplyvňuje americkú ekonomiku už dlhé desaťročia. V minulosti bol napr. uskutočnený bojkot na americké výrobky v arabských krajinách, keďže USA podporovali Izrael v boji proti Palestínčanom. Ďalším príkladom negatívneho ovplyvňovania americkej ekonomiky je nutnosť neustálej podpory palestínskych utečencov prostredníctvom agentúry UNRWA (Shabaneh 2015: 11 – 12).

¹³ Napr. Izrael, Saudská Arábia, Irak, Irán, Egypt či Pakistan.

¹⁴ Napr. komunistické, socialistické, nacionálne či náboženské.

4. Priebeh mediačných pokusov a stratégie mediátorov

Nasledujúce podkapitoly budú zamerané na mediačné stratégie využité počas administratívneho obdobia Baracka Obamu a na udalosti, ktoré ovplyvnili celkový výsledok mierových rokovaní.

4.1 Priebeh prvého mediačného pokusu a stratégie mediátora

Po nástupe prezidenta Baracka Obamu do úradu sa stalo jednou z hlavných priorít vyriešenie izraelsko-palestínskeho konfliktu. Už menovaním Georgea Mitchella za špeciálneho vyslanca pre Blízky východ sa ukázalo, že USA chce od začiatku vstúpiť aktívne do sporu. Vytvorenie tejto pozície predikovalo, že USA chcú uľahčiť komunikáciu medzi Izraelom a Palestínou v čo najväčšej miere. Navyše, na toto miesto bol dosadený veľmi skúsený mediátor. Samotný Mitchell sa navyše netajil tým, že jeho cieľom je vytvorenie dvoch štátov, ktoré budú vedľa seba existovať v mieri. Martin S. Indyk, bývalý dvojnásobný americký veľvyslanec v Izraeli, uviedol, že G. Mitchell je dobrou voľbou, keďže sa skutočne zasaďuje o vyriešenie sporu a navyše je vo veľkej miere neutrálny (Landler 2009).

George Mitchell v jednom z rozhovorov stanovil päť mediačných princípov, podľa ktorých pri jednaniach postupoval. V prvom rade sa jednalo o znalosť konfliktu a jeho históriu, druhým dôležitým bodom bol súhlas širokej verejnosti s výsledkom rokovaní v krajinách, ktorých sa dohoda mala týkať, po tretie musel mediátor oplývať trpezlivosťou a húževnatosťou. Štvrtým princípom bolo pochopiť základné ciele každej zo znepriatelených strán a nakoniec bolo potrebné vedieť riskovať, keď to bude nevyhnutné. V izraelsko-palestínskom konflikte sa síce podarilo iniciovať priame jednania medzi izraelským premiérom B. Netanyahom a palestínskym prezidentom M. Abbasom, ale strany sa nedokázali zhodnúť na ďalšom priebehu mierového procesu. Pri stretnutiach boli okrem reprezentantov oboch strán prítomní iba George Mitchell a Hillary Clintonová, ale pokrok nebol aj tak dosiahnutý. Ako sám G. Mitchell priznáva, vzhľadom na rôzne okolnosti, strany neboli pripravené na mier ako v prípade mierových rokovaní v Severnom Írsku (Mitchell 2015).

Dôležitosť komunikačnej mediačnej stratégie bolo možné vidieť na pravidelných stretnutiach amerických mediátorov so znepriatelenými stranami. Návštevy izraelských aj palestínskych predstaviteľov sa konali vo Washingtone D.C. či New Yorku, avšak častejšie americkí vyjednávači cestovali do Tel Avivu, Jeruzalemu či Rámaláhu. George Mitchell uskutočňoval pravidelné cesty na Blízky východ, kde sa stretával s jednotlivými predstaviteľmi. Frekvencia návštev následne ustala po prepuknutí Arabskej jari v regióne (Warrick, DeYoung

2011; Kumaraswamy 2015: Chronology; U.S. Department of State 2009; U.S. Department of State 2010; U.S. Department of State 2011). Štátna tajomníčka Hillary Clintonová navštívila už na začiatku marca 2009 reprezentáciu Palestíny aj Izraela. V tom istom roku bolo usporiadané ešte jedno stretnutie s izraelským premiérom B. Netanyahom a izraelským ministrom zahraničných vecí A. Liebermanom. V septembri 2010 bolo Clintonovou pripravené ďalšie stretnutie s izraelskou aj palestínskou reprezentáciou v Jeruzaleme a Ramaláhu, 16. júla 2012 sa stretli predstavitelia Palestíny, Izraela aj Kvartetu v Jeruzaleme a posledné stretnutia s jednotlivými entitami vykonala americká tajomníčka v novembri toho istého roku, pričom prediskutovávaná bola kríza v Pásme Gazy (Secretaries Travels Abroad – Israel, Secretaries Travels Abroad – Palestinian Authority).

Ako už bolo vyššie spomenuté, Barack Obama sa od začiatku osobne angažoval v izraelsko-palestínskom konflikte. Známy prejav prezidenta sa uskutočnil 4. mája 2009 na egyptskej univerzite v Cairo a predznamenal, akým smerom sa táto administratíva plánuje uberať. Barack Obama v ňom adresoval všetky dôležité problémy, ktoré sa týkali vzťahov USA a moslimských krajín, ako napr. Irán, Afganistan, práva žien, demokracia a pod. B. Obama vyzval k novému začiatku vzájomných vzťahov, nielen medzi USA a moslimskými krajinami, ale aj medzi arabskými krajinami navzájom. Spomenuté pritom boli všetky dôležité náboženské skupiny. Jedným z najdôležitejších bodoch príhovoru bolo vyzvanie na mier medzi Izraelom a Palestínou. B. Obama potvrdil alianciu medzi Izraelom a USA, ale taktiež označil situáciu, v ktorej Palestína nie je štátom, za netolerovateľnú (President Obama Speaks to the Muslim World from Cairo, Egypt 2009). Podľa informácií z Bieleho domu si B. Obama tento príhovor napísal sám, aj napriek nesúhlasu zo strany jeho poradcov. Zo začiatku považovala široká verejnosť po celom svete Obamove vyjadrenia za pozitívne, avšak pre Izrael bola neprípustná najmä časť, v ktorej B. Obama porovnáva utrpenie Palestínčanov s holokaustom (Barnea 2012).

Navyše, na jar 2009 vstúpil Barack Obama do konfliktu s požiadavkou, aby Izrael úplne zastavil výstavbu židovských osád na okupovaných územiach. Takúto žiadosť považuje Asaf Siniver za výrazné precenenie situácie. Prezident vstúpil osobne príliš skoro do procesu, čím si premárnil svoj politický kapitál, keďže jeho prítomnosť v tom čase nebola potrebná. V neposlednom rade týmto krokom podkopal snahy Georga Mitchella, keďže americká diplomacia sa od tohto momentu musela zamerať iba na tento problém, aby nezničili postavenia samotného prezidenta. V neposlednom rade, Palestínčania v tomto bode konfliktu nepožadovali ukončenie výstavby židovských osád ako prerekvizitu pre mierové jednania s Izraelom. Vďaka vstupu prezidenta však túto požiadavku museli zahrnúť, aby tým vládna elita neoslabila svoju pozíciu na svojom území (Siniver 2011: 685).

V prvom prezidentskom období Baracka Obamu sa mediačný tím zamerlal v najväčšej miere na vytvorenie vhodných podmienok pre mierové jednanie. Prezident bol presvedčený, že je potrebné stranám racionálne vysvetliť, prečo je nevyhnutné upraviť ústupky z oboch strán a tak spor vyriešiť (Schiff 2018: 11). *„Palestínčania boli požiadaní, aby proti Izraelu obmedzili násilie a zredukovali jeho podnecovanie zo strany palestínskej reprezentácie. Arabské štáty boli vyzvané, aby urobili kroky smerujúce k normalizácii vzťahov s Izraelom a Izrael bol požiadaný o zmrazenie výstavby osád“* (Mitchell citovaný in Schiff 2018: 11–12).

Tieto požiadavky boli predstavené B. Netanyahuovi už pri prvom stretnutí s Barackom Obamom 19. mája 2009 v Bielom dome. Hlavným účelom schôdzky bolo prediskutovanie momentálnej situácie v izraelsko-palestínskom konflikte (Kumaraswamy 2015: Chronology). Je teda zrejmé, že Spojené štáty americké sa rozhodli nezostať iba v pozícii komunikátora, ale boli pripravení nastoliť vlastné pravidlá. Americký mediačný tím bol odhodlaný prevziať aktívnu úlohu pri riešení sporu a formulovať nové nápady, ktoré mali tomuto cieľu pomôcť. Navyše, počiatkový tlak najmä na izraelskú stranu ukazuje, že USA chceli zastávať neutrálnejšiu pozíciu ako predchádzajúce vlády a snažili sa porozumieť nárokom oboch znepriatelených strán.

Premiér B. Netanyahu zo začiatku nepodporoval vytvorenie Palestínskeho štátu a jeho prístup k izraelsko-palestínskemu mieru bol odmeraný. Až po využití amerického vplyvu a po veľkom tlaku zo strany novozvoleného prezidenta Baracka Obamu, zmenil svoj postoj a počas príhovoru na Bar-Ilanovej univerzite súhlasil s vytvorením dvoch štátov, ale iba pod podmienkou, že Jeruzalem zostane nerozdelený. Tlak USA následne pokračoval aj v septembri toho istého roku, keď B. Netanyahu súhlasil s moratóriom na výstavbu židovských osád s výnimkou Jeruzalemu po dobu desiatich mesiacov. Pozastavenie výstavby začalo 25. novembra 2009 (Schiff 2018: 12; Freedman 2012).

Na palestínsku stranu bol taktiež vyvíjaný tlak, ale situácia nebola jednoduchá a palestínska reprezentácia očakávala prvé kroky zo strany Izraela. Po tom, čo bolo schválené moratórium na výstavbu židovských osád, boli Palestínčania vyzvaní, aby vstúpili do priamych rokovaní, no zdanlivo ústretový krok Izraelu sa im zdal zbytočný a k jednaniam nepristúpili. B. Netanyahu síce na desať mesiacov zastavil výstavbu osád na Západnom brehu, avšak netýkalo sa to Východného Jeruzalema ani projektov, ktoré už začali (Schiff 2018: 12). V januári 2010 sa George Mitchell znovu stretol s predstaviteľmi Palestíny aj Izraela s cieľom prinútiť obe strany, aby súhlasili s otvorením rokovaní. Situácia vyzerala nádejne, ale v marci toho istého roku, počas návštevy Joea Bidena, pri ktorej potvrdil americkú podporu izraelskej bezpečnosti, schválil izraelský minister vnútra Eli Yishai výstavbu 1600 nových ubytovacích jednotiek vo

Východnom Jeruzaleme. Oznámenie síce prišlo bez súhlasu premiéra B. Netanyahua, ale palestínska strana to aj tak označila za provokáciu a jasný znak toho, že Izrael nechce v mierových rokovaníach pokračovať. USA izraelské oznámenie verejne odsúdili, Hillary Clintonová dokonca povedala, že takéto rozhodnutie považuje za urážku USA (Bronner 2010, Quinn 2010). Americký mediačný tím teda dokázal verejne odsúdiť rozhodnutia, ktoré komplikovali priebeh jednaní. Hillary Clintonová následne uistila verejnosť, že aj napriek týmto udalostiam, zostávajú USA a Izrael strategickými partnermi, ale svojimi predchádzajúcimi slovami dala Palestínčanom najavo, že USA nestoja iba na strane Izraela a v prípade vykonanej krivdy budú Arabi podporení.

Po ďalších amerických mediačných snahách a kyvadlovej diplomacii, v máji 2010 oznámila palestínska strana oficiálny začiatok nepriamych mierových jednaní, pričom americký osobitný vyslanec pre Blízky východ mal slúžiť ako mediátor medzi znepriatelenými stranami. Na začiatku septembra 2010 sa podarilo zahájiť priame rokovania medzi palestínskou a izraelskou reprezentáciou vo Washingtone D.C., avšak už o pár dní neskôr vypršalo moratórium na výstavbu židovských osád, ktoré izraelská strana nechcela predĺžiť. Arabská liga navyše podporila Palestínčanov v ukončení rokovaní (Kumaraswamy 2015: Chronology).

Obamova administratíva sa tak dostala do patovej situácie. Mediačný tím sa ešte pokúsil o predĺženie čiastočného zmrazenia výstavby osád o dva mesiace s prísľubom, že USA bude vetovať najbližší rok všetky rezolúcie týkajúca sa izraelsko-palestínskeho konfliktu v Bezpečnostnej rade OSN, že bude konzultovať s Izraelom politiku ohľadne Iránu, že podporí izraelskú vojenskú prítomnosť v údolí rieky Jordán po vytvorení štátu Palestína a taktiež prisľúbili príspevok v hodnote tri miliardy dolárov na izraelskú bezpečnosť. Izrael túto ponuku odmietol, čím nielen dostal USA do mŕtveho bodu, ale aj podkopal americkú dôveryhodnosť (Siniver 2011: 685–686).

Po neúspechu amerických motivačných prémie sa začali vyskytovať ďalšie problémy. V prvej polovici roku 2011 nastala v regióne vlna protestov, známa ako Arabská jar, čo akékoľvek rokovania značne skomplikovalo. Ďalšie výrazne obmedzenie mierového procesu prišlo v máji 2011, keď sa Fatah a Hamás dohodli na vytvorení vlády národnej jednoty, keďže Izrael aj USA odmietali jednať s Hamásom, kým jeho vodcovia oficiálne neuznajú štát Izrael a nezrieknu sa násilia (Siniver 2011: 683). Vzhľadom na patovú situáciu v otázke mieru medzi Izraelom a Palestínou sa palestínska elita pokúsila o schválenie žiadosti, aby bol oficiálne uznaný Palestínsky štát zo strany OSN. Následné povýšenie statusu Palestíny na nečlenský pozorovateľský štát na Valnom zhromaždení OSN dňa 29. novembra na základe rezolúcie A/RES/67/19 (2012) sa stalo významným úspechom pre palestínsku entitu. Hillary Clintonová

nazvala rezolúciu za kontraproduktívnu, keďže iba na základe priamych jednaní medzi Izraelom a Palestínou je možné priniesť obom entitám to, čo potrebujú a doceliť mier. Izraelská reakcia bola podobná. Izraelská vláda označila M. Abbasov príhovor k Valnému zhromaždeniu OSN za plný klamstiev a následne, v odpovedi na to, premiér B. Netanyahu schválil rozšírenie výstavby židovských osád, čím mierové rokovania na istý čas úplne ustali (Nuruzzaman 2015: 181 – 182; Ravid, Shalev, Mozgovaya 2012).

4.2 Priebeh druhého mediačného pokusu a stratégie mediátora

Druhé prezidentské obdobie začal Barack Obama na Blízkom východe, podobne ako prvýkrát, príhovorom v Jeruzaleme, v ktorom žiadal strany konfliktu o spravodlivý mier. Príchod druhej Obamovej administratívy však znamenal veľkú zmenu v blízkovýchodnej stratégii. Mierový proces medzi Izraelom a Palestínou už nebol najdôležitejšou prioritou vlády, prezident Barack Obama viac nebol osobne zainteresovaný v mierových rokovaniach a americká diplomacia sa nezameriavala na otázku výstavby židovských osád a netrvala na jej zastavení. Hlavným mediátorom izraelsko-palestínskeho konfliktu sa stal nový štátny tajomník John Kerry (Satloff 2014).

Rovnako ako počas prvého prezidentského obdobia Baracka Obamu, aj počas druhého kola mierových jednaní bola vo veľkej miere využívaná kyvadlová diplomacia a komunikácia s oboma stranami konfliktu. Štátny tajomník John Kerry navyše využíval komunikačnú stratégiu niekoľkonásobne častejšie ako jeho predchodkyňa. V roku 2013 navštívil Izrael deväťkrát a Palestínu osemkrát, avšak v roku 2014 bolo stretnutie v jednotlivých entitách zhodne už len trikrát. Vo väčšine prípadov sa stretol osobitne s premiérom Izraela B. Netanyahom a osobitne s prezidentom Palestíny M. Abbásom, ale uskutočnené boli aj spoločné stretnutia. V marci 2013 sprevádzal Baracka Obamu pri návšteve izraelského premiéra a prezidenta a palestínskeho prezidenta (Office of the Historian 2017a; Office of the Historian 2017b; Office of the Historian 2017c; Office of the Historian 2017d).

John Kerry bol známy osobným prístupom pri mierových rokovaniach. Pri jednaniach vyžadoval malé vyjednávacie skupiny, pričom všetko sa robilo bez prítomnosti médií a iba po jeho schválení mohli byť informácie zo stretnutí podávané širokej verejnosti. Najdôležitejšia prítom bola diskretnosť, čo bol aj jedným z hlavných dôvodov, prečo sa jeho mediačné úsilie vyskytovalo menej v tlači a na internete ako v predchádzajúcich prípadoch. Navyše, vzhľadom na to, že to bol diplomat s mnohými skúsenosťami, mal množstvo kontaktov na Blízkom východe a k jeho dlhotrvajúcim vzťahom patrili aj tie s Benjaminom Netanyahom

a Mahmoudom Abbasom. Často organizoval stretnutia s izraelským premiérom aj s palestínskym prezidentom v rámci stratégie jeden na jedného, čím si u nich získaval dôveru. Na jednu stranu ubezpečoval B. Netanyahua, že izraelské problémy sú americkými problémami, na druhú stranu rozumel aj M. Abbasovej požiadavke vytvorenia Palestínskeho štátu (Brinkley 2013).

V máji 2013 oznámil J. Kerry vytvorenie medzinárodného investičného plánu pre palestínsku ekonomiku v hodnote približne štyri miliardy dolárov. Táto iniciatíva síce nebola v rámci mediačných snáh na vyriešenie izraelsko-palestínskeho konfliktu, bolo to však vytvorené ako paralelný projekt, ktorý mal pomôcť dosiahnuť výslednú mierovú dohodu. Tento ekonomický plán však nebol iba americkým plánom, ale vychádzal z iniciatívy celého Kvartetu a z ich perspektívy ekonomického mieru¹⁵ (Khalidi 2014: 45–47). V tomto prípade sa teda pravdepodobne jednalo o snahu prinútiť Palestínu súhlasiť s mierovými jednaniami, keďže Izrael pokračoval so svojou politikou budovania židovských osád a palestínska politická reprezentácia preto rokovania odmietala.

Nakoniec sa J. Kerryho osobný prístup vyplatil a priame mierové rokovania boli zahájené v júli 2013, pričom žiadne podmienky pred samotnými jednaniami stanovené neboli. V rámci osobných rozhovorov však B. Netanyahu určil presné požiadavky, a to prítomnosť izraelskej armády v Jordánskom údolí a uznanie Izraela ako štátu Židov zo strany Palestíny. M. Abbas sa naopak zdôveril, že prítomnosť izraelského vojska bude palestínskou entitou odmietnutá. John Kerry a Barack Obama zase zdôraznili, že sú pripravený podporiť dvojštátne riešenie konfliktu, ktorý navrhol Kvartet (Nuruzzaman 2015: 182; Satloff 2014; Brinkley 2013).

Mediačné kolo v rokoch 2013 a 2014 prinieslo novú izraelskú požiadavku, a to uznanie Izraela ako židovského štátu zo strany palestínskej reprezentácie. Žiadosť Izraela o uznanie síce nie je nič neobvyklé, avšak tentokrát sa jednalo o požiadavku, ktorá prekračuje definíciu hraníc. Palestínska reakcia na tieto vyhlásenia nebola konzistentná. Prezident M. Abbas uviedol, že uznanie Izraela ako židovského štátu nie je problémom a Palestína by tomu neodporovala. Mnohí vysoko postavení členovia Fatahu však túto žiadosť jednoznačne zamietli s odôvodnením, že také niečo by iba zbytočne skomplikovalo a predĺžilo už aj tak dlhé mierové jednania (Buttu 2014: 42–43).

¹⁵ Ekonomický mier mal priniesť Palestínčanom zlepšenie každodenného života na aspoň určitý čas, zatiaľ čo Izrael by mohol pokračovať vo svojej doterajšej politike, ktorá mala koloniálne a expanzívne sklony.

Druhá izraelská požiadavka by jednoznačne nebola, ako bolo od začiatku deklarované, palestínskou stranou prijatá. John Kerry sa teda pokúsil nájsť kompromis v týchto dvoch protichodných myšlienkach. Navrhol nasadenie medzinárodných mierových zložiek do Jordánskeho údolia a ukončenie izraelskej bezpečnostnej prítomnosti po vytvorení Palestíny. S takýmto návrhom však izraelská vláda nechcelasúhlasiť a žiadala o prítomnosť izraelského vojska. Palestínčania, na druhú stranu, s americkým návrhom súhlasili (Al-Botmeh 2014: 49). Ďalšou z mnohých otázok, ktoré zostali pred započatím mierových rokovaní otvorené, boli nejasnosti v oblasti štátnych hraníc. John Kerry navrhol riešenie podľa princípov hraníc z roku 1967 a navyše bola navrhnutá výmena pôdy. Avšak, vzhľadom na to, že bližšie nešpecifikoval, ako by táto výmena pôdy fungovala a aký by bol charakter reciprocity, zostalo v tomto dôležitom bode prípadnej dohody množstvo nejasností (Rabbani 2014: 52).

Ako už bolo vyššie uvedené, palestínski a izraelskí predstavitelia sa dohodli 30. júla 2013 na začatí mierových rokovaní vo Washingtone D.C. Trvať mali deväť mesiacov, teda do apríla 2014. Izrael po veľkom nátlaku zo strany USA a po dlhých rokovaniach v Knesete prisľúbil prepustenie 104 väzňov postupne v štyroch kolách¹⁶, pričom rýchlosť mala závisieť od pokroku v mierových jednaniach zo strany Palestíny (Gordon, Kershner 2013). Tesne pred oficiálnym zahájením rokovaní Izrael prepustil 26 palestínskych väzňov, čo spôsobilo v krajine protesty. Koncom októbra prebehlo ďalšie kolo prepúšťania, avšak hneď na to bolo vyhlásené rozšírenie výstavby židovských osád na Západnom brehu. Zatiaľ čo v auguste John Kerry upokojoval palestínskych vyjednávačov, že s takým niečím musia počítať a majú sa radšej zameriavať na rýchle dosiahnutie výslednej dohody, tentokrát americký mediátor vyzval Izrael k zredukovaniu tejto výstavby a pripomenul všetky negatívne aspekty, ktoré nastanú v prípade nedohodnutia sa. Načrtnol scenár možnej tretej intifády, pohrozil izoláciou Izraelu a zvýšenej snahy o jeho delegitimizáciu na medzinárodnej úrovni. Zároveň pripomenul obom stranám dôležitosť pokračovania priamych rokovaní (Kumaraswamy 2015: Chronology; Lazaroff 2013; Wroughton 2013).

V novembri 2013 však už bolo jasné, že mierovú zmluvu sa do apríla nepodarí vyjednať. John Kerry sa teda rozhodol predložil svoj záložný plán, dokument predstavujúci rámec jednaní, ktorý sa dotýkal všetkých dôležitých otázok s nádejou, že sa mu podarí predĺžiť uzávierku na ukončenie rokovaní. Dokument obsahoval princípy ako demilitarizácia Palestíny, ustanovenie hraníc na základe mieru z roku 1967, spoločný Jeruzalem a neuznanie práva na

¹⁶ Vyjednanie tejto podmienky v Knesete bolo veľmi náročné, keďže išlo o palestínskych kriminálnikov a vrahov, ktorí mali pre svoje skutky často nacionalistické motívy. Jedná sa o ľudí zatknutých pred rokovaniami v Oslo v deväťdesiatych rokoch.

návrat Palestínčanov (Birnbaum, Tibon 2014). V tomto prípade teda John Kerry nezostal iba pri komunikačnej stratégii, ale využil rolu formulátora. Stranám konfliktu predniesol americký vyjednávací rámec, vďaka ktorému mal byť medzi Izraelom a Palestínou dosiahnutý mier. Zakomponované v ňom boli požiadavky z predchádzajúcich jednaní, pričom kompromis by museli urobiť obe entity.

V januári 2014 začala situácia vyzerat' o trochu nádejnejšie. Na konci decembra bola prepustená tretia skupina väzňov, ale opäť bola vyhlásená výstavba nových židovských osád. Izraelský premiér to pred J. Kerrym obhajoval tým, že inak by sa mu nepodarilo v koalícii presadiť prepustenie palestínskych kriminálnikov a tým dodržať svoju časť dohody. B. Netanyahu navyše dokázal počas priamych rokovaní urobiť dovtedy nemysliteľné ústupky, napr. kompromis ohľadne palestínskych utečencov¹⁷ alebo súhlas s ustanovením hraníc na základe dohody z roku 1967 so vzájomne uznanými územnými výmenami. Pri ostatných bodoch už bol ale ostražitejší a nie príliš ochotný prijať ich. Pri rokovaniach s M. Abbasom to bolo náročnejšie, keďže palestínsky líder pochyboval o mnohých sľuboch. Palestínčania mali totiž pocit, že americký mediačný tím je skôr na strane Izraela. Túto asymetriu bolo možné vidieť na počte stretnutí, John Kerry uskutočnil približne dvakrát viac stretnutí s B. Netanyahuom ako s M. Abbasom. Po tom, čo Izrael požiadaval o odloženie prepustenia poslednej skupiny väzňov, palestínska entita začala byť skeptická a podozrievavá a jej záujem pokračovať v rokovaniach sa výrazne zmenšil. John Kerry od tohto momentu musel zmeniť svoje plány a jeho cieľom sa stalo aspoň udržať pravidelné stretnutia (Al Jazeera 2013; Birnbaum, Tibon 2014).

Americký mediačný tím sa pokúsil ešte o jeden taktický krok a stranám konfliktu predostrel čiastočnú dohodu. Izrael mal prepustiť poslednú skupinu väzňov a ďalších 400 podľa palestínskeho výberu a zastaviť výstavbu nových osád na Západnom brehu s výnimkou Jeruzalemu. Na oplátku mali Palestínčania súhlasiť s predĺžením rokovaní a USA mali prepustiť z väzby židovsko-amerického špióna Jonathana Pollarda¹⁸. S týmto návrhom mal najväčší problém americký prezident Barack Obama, napriek tomu sa ho J. Kerry mu podarilo presvedčiť (Birnbaum, Tibon 2014). K takejto dohode, v ktorej americký mediátor chcel využiť

¹⁷ Palestínčania, ktorí museli opustiť svoje domovy počas vojny v roku 1948 mali byť finančne odškodnení a palestínsky utečenecký problém mal byť vyriešený v novovzniknutom Palestínskom štáte. Navyše, Izrael by prijal niektorých utečencov kvôli humanitárnym účelom.

¹⁸ Jonathan Pollard bol v USA odsúdený za špionáž a poskytovanie vysoko strážených tajných informácií Izraelu. Jeho prepustenie by pre akéhokolvek izraelského premiéra znamenalo obrovský úspech.

metódu tzv. cukru a biča, keďže chcel odmeniť vykonané ústupky a tým motivovať znepriatelené strany k ďalším rokovaniam, však nikdy nedošlo.

29. marca 2014 mala byť prepustená posledná skupina väzňov, avšak kvôli oneskoreniam stanovil M. Abbas posledný termín na splnenie dohody na 1. apríl. Vzhľadom na to, že väzni neboli prepustení, M. Abbas podpísal žiadosť o pripojenie Palestíny k 15 medzinárodným zmluvám a dohovorom. Po tomto kroku sa ešte americký mediačný tím pokúsil o záchranu mierových rokovaní, no 23. apríla podpísal Fatah s Hámason novú dohodu o uzmiernení, ktorá hovorila o vytvorení spoločnej vlády. Nasledujúci deň Izrael odhlasoval ukončenie mierových snáh (Birnbaum, Tibon 2014; Kumaraswamy 2015: Chronology).

4.3 Výsledok mediačných pokusov administratívy Baracka Obamu

Počas prezidentského obdobia Baracka Obamu boli uskutočnené dva mediačné pokusy. Ani jeden z nich nebol úspešný. Cieľom mediátora aj oboch znepriatelených strán bolo ukončiť dlhotrvajúci izraelsko-palestínsky konflikt, čo sa však nepodarilo. Výsledky oboch mediačných snáh ani nemôžu byť interpretované inak, keďže vzťah medzi stranami sa nezlepšil, je dokonca možné povedať, že sa zhoršil. Po ukončení mierových rokovaní začala v júli 2014 navyše vojna na hranici s Pásmom Gazy, ktorá si vyžiadala množstvo civilných obetí.

Amira Schiff tvrdí, že dôvodov neúspechu nastoliť mier medzi Izraelom a Palestínou počas dvoch administratívnych období Baracka Obamu je niekoľko. Tieto faktory sa týkajú situácie a domácej politiky v oboch znepriatelených entitách, vzájomných vzťahov Palestíny a Izraela a prístupov, ktoré USA pri jednaniach zvolili (Schiff 2018: 10). Nie je teda možné presne určiť dôvod, prečo nebolo ani jedno mediačné úsilie úspešné. Na výsledok totiž vplýva veľké množstvo premenných.

Stephen Walt je presvedčený, že jedným z dôvodov, prečo sa USA vo všeobecnosti nedarí dosiahnuť mier medzi Izraelom a Palestínou je stanovenie protichodných cieľov. Jedným z príkladov je napr. americký pohľad na Palestínu ako samostatný štát. Na jednu stranu sa Spojené štáty americké zaviazali, že budú poskytovať Izraelu bezpodmienečnú podporu, na druhú stranu presadzuje americká vláda riešenie pomocou vytvorenia dvoch štátov. Také niečo ale nie je možné bez vyvíjania tlaku na obe strany sporu (Walt 2016: 107).

Na to nadväzuje špeciálny vzťah USA k Izraelu. Aj napriek tomu, že odborníci sa nezhodujú na tom, či je nestrannosť výhodou alebo nevýhodou, v tomto spore vyzerá byť zaujatosť značným problémom. Barack Obama, John Kerry, ale do určitej miery aj George Mitchell sa síce snažili zaujať neutrálny postoj, ale u Arabov bola aj tak zakorenená nedôvera.

Nielen v Palestíne, ale v mnohých arabských krajinách, ľudia nepodporujú americkú pomoc ani ich snahy o mier, keďže krajina je považovaná za výrazne zaujatú (Walt 2016: 110). Samotní palestínsky vyjednávači sa niekoľkokrát vyjadrili, že USA bude vždy na strane Izraela, čo je viditeľné aj pri rokovaní. Izrael mnohokrát tlačí viac na USA ako USA na Izrael a Palestínčania jednoducho cítia krivdu (O'Malley 2015: 25–26).

Opakovanie rovnakých chýb nielen v izraelsko-palestínskom konflikte, ale na celom Blízkom Východe, predstavuje ďalšie príčiny mediačného neúspechu USA. Jedným z príkladov je napr. vymenovanie Dennisa Rossa či Martina S. Indyka na dôležité pozície aj napriek tomu, že už v 90. rokoch mali počas ôsmich rokov veľkú príležitosť za výborných podmienok konflikt mierovo vyriešiť, avšak nepodarilo sa im to. Počas vlády Baracka Obamu používali rovnaké taktiky a preto boli aj výsledky rovnaké (Walt 2016: 110–111). Robert Satloff navyše zdôrazňuje niektoré dôležité elementy, ktoré americká diplomacia chybne neberie do úvahy. Patrí medzi nich nebudovanie verejnej mienky v Palestíne, čo má za následok nevedomosť a neinformovanosť širokej verejnosti, strategické oslabenie Hamásu, ktoré so sebou prináša veľký mierový potenciál či nezdôrazňovanie toho, čo všetko môžu strany konfliktu stratiť v prípade, že sa nedohodnú (Satloff 2014).

Ďalším aspektom, ktorý prispel k neúspechu ak nie druhého, tak určite prvého mediačného pokusu, je osobné zapojenie Baracka Obamu do konfliktu od nástupu do funkcie prezidenta. Uvádžajú to napr. Asaf Siniver či Martin S. Indyk. Podľa nich, príliš veľká angažovanosť Baracka Obamu do izraelsko-palestínskeho konfliktu situáciu iba zhoršila. Izraeliti aj Arabi sú zvyknutí vybudovať si osobné vzťahy, čo Obama ani v jednom prípade nedokázal a ani jedna entita mu v skutočnosti nedôverovala. USA boli vždy spojencom Izraela a Arabi boli voči iným vyjadreniam podozrievaví. Na druhú stranu však Barack Obama nerozumel ani izraelskej populácii. Izraeliti totiž potrebujú súcit a pocit spolupatričnosti. Akonáhle to vyzeralo, že Obama sa o nich nezaujíma, v spoločnosti stratil akúkoľvek podporu a za tým nasledovala aj strata podpory zo strany vlády. Navyše, M. S. Indyk si myslí, že problematický bol taktiež spôsob, aký Barack Obama viedol, keďže najskôr si stanovil nedosiahnuteľné ciele a potom hľadal nejaký kompromis. Takýmto štýlom nedokázal uspokojiť žiadnu zo zainteresovaných strán (Barnea 2012; Siniver 2011: 685–686).

Aj napriek tomu, že Barack Obama a mediačné tímy urobili na Blízkom východe veľa omylov, nedosiahnutie mieru nie je iba ich chybou. Predstavitelia Izraela a Palestíny, B. Netanyahu a M. Abbas, neboli často taktiež ochotní urobiť ústupky a pristúpiť k mieru. Mnohokrát radšej obetovali možný mier ako by mali stratiť legitimitu pred svojím ľudom. Medzi predstaviteľmi prevláda v mnohých prípadoch vzájomné neporozumenie a nevoľá túto

skutočnosť zmeniť. V neposlednom rade, mierové rokovanie boli zahájené, keď na to konflikt ešte nebol pripravený a situácia nebola dostatočne vážna na to, aby znepriatelené strany urobili ústupky a pristúpili k mieru (Barnea 2012; Schiff 2018: 9–10).

Záver

Cieľom tejto práce bolo zistiť, aké boli hlavné príčiny neúspechu oboch mediačných snáh počas administratívy Baracka Obamu, aké stratégie využil americký mediačný tím na dosiahnutie mieru a aké boli rozdiely v prístupe k mierovým rokovaniam medzi mediačným pokusom vedeným Georgom J. Mitchellom v rokoch 2009–2011 a mediačným pokusom vedeným Johnom Kerrym v rokoch 2013–2014. Využila som pritom kontingenčný model profesora Jacoba Bercovitcha, ktorý k mediácii pristupuje ako k dynamickému procesu závisiaceho od danej situácie a kontextu. Kontingenčný model rozlišuje kontextuálne a procesné charakteristiky, ktoré reprezentujú nezávislé premenné a ktoré formujú výsledok predstavujúci závislú premennú. Medzi kontextuálne premenné sa zaraďuje charakter konfliktu, charakter strán a charakter mediátora a k procesným premenným sú priradené stratégie mediátora.

Izraelsko-palestínsky konflikt je charakterizovaný množstvom zásadných problémov, na ktoré sa dlhé desaťročia nedarí nájsť uspokojivé riešenia. Konflikt je navyše podporovaný spoločenskými naratívami, ktoré vysvetľujú a ospravedlňujú spor a zároveň pomáhajú obyvateľstvu vysporiadať sa s negatívnymi činmi proti druhej strane. Na oboch stranách tak dochádza k neústupčivosti a neschopnosti nájsť kompromis ohľadne dôležitých otázok, čo predstavuje neprekonateľnú prekážku mierových procesov. Medzi najväčšie problémy patrí otázka palestínskych utečencov, status mesta Jeruzalem, výstavba židovských osád na územiach obývaných palestínskymi obyvateľmi, výstavba bezpečnostného separačného múru, ktorý nerešpektuje hranice uznané medzinárodným spoločenstvom, kritická humanitárna situácia v Pásme Gazy a hnutie Hamás, ktoré je Izraelom považované za teroristickú organizáciu a mnoho ďalších. Na dosiahnutie trvalého mieru, vzhľadom na vážnosť situácie, bolo uskutočnených niekoľko mediačných pokusov, najčastejšie z americkej iniciatívy. Za najvýznamnejšie sú považované mediačné snahy H. Kissingera, mierové jednania v deväťdesiatych rokoch či jednania v Camp Davide. Aj napriek snahe zúčastnených strán sa výsledný mier zatiaľ nepodarilo docieľiť.

Po zasadení kontingenčného modelu J. Bercovitcha do izraelsko-palestínskeho konfliktu a mediačnej snahy B. Obamu je evidentné, že dôvodov neúspechu je hneď niekoľko. Prvý problém nastáva už v charaktere strán konfliktu. Aj napriek tomu, že ani v jednej z entít neprebíhali priamo nepokoje či iné hrozby, situácia sa nedá označiť za stálu. Len pár týždňov pred nástupom B. Obamu do úradu, prebehla Operácia Liate Olovo v Pásme Gazy, čím vzájomná nedôvera medzi oboma entitami stúpala. Palestína bola od roku 2007 rozdelená na

Západný breh s vládou Fatahu a Pásmo Gazy, na ktorej čele stálo hnutie Hamás. Vládna elita teda nebola od začiatku mierových rokovaní súdržná a po podpísaní Dohody o palestínskom národnom uzmiernení v roku 2011 odmietali mnohé krajiny, vrátane Izraela a USA, s Hamásom rokovať, keďže hnutie bolo považované za teroristickú organizáciu. Ďalším problematickým aspektom bola nerovnosť a asymetria moci medzi Izraelom a Palestínou. Palestína dokonca nebola v tom čase oficiálne uznaná za štát, takže medzinárodné postavenie bolo odlišné. Palestína bola taktiež veľmi ekonomicky závislá na Izraeli, čo iba prehlbovalo nerovnosť medzi krajinami. V neposlednom rade, história vzájomných vzťahov sa nedá označiť za priateľskú a založenú na spolupráci. Vzťahy boli od založenia Izraelu komplikované, medzi entitami prebehlo niekoľko vojen a nepokojov a zostalo veľké množstvo nevyriešených otázok.

Ani charakter konfliktu nebol pre mediáciu priaznivý. Podľa J. Bercovitcha, J. T. Anagnosona a T. L. Willea sa šanca na úspešnú mediáciu výrazne znižuje, keď je zahájená po viac ako 12 mesiacoch od začatia sporu a keď boli uskutočnené viac ako dva pokusy. V prípade Izraela a Palestíny trvá spor už niekoľko desaťročí a zahájených bolo veľké množstvo mediácií, najmä zo strany USA. Intenzitu konfliktu je v tomto prípade náročné určiť, keďže sa jedná o dlhotrvajúci konflikt a jej sila sa mení. Pred zahájením mediácie prebehli boje na hranici s Pásmom Gazy, ktoré si vyžiadalo niekoľko stoviek, najmä civilných obetí. V čase začatia mediačného pokusu však už bola situácia ustálená a boje neprebíhali. Izraelsko-palestínsky konflikt sa týka najmä teritória, čo podľa výskumu J. Bercovitcha, J. T. Anagnosona a T. L. Willea znamená, že strany sporu by mali byť ochotnejšie pristúpiť k mediácii, avšak konflikt je už natoľko komplikovaný, že obe entity sú ochotné pristupovať ku kompromisom veľmi zriedkavo. Práve komplexnosť vyššie spomínaných problémov je jedným z najvýznamnejších faktorov, kvôli ktorým sa nedarí konflikt vyriešiť. V analytickej časti nebola charakteru konfliktu venovaná samostatná podkapitola, keďže na hlavné problémy bola zameraná už kapitola Kontext izraelsko-palestínskeho konfliktu.

Aj napriek tomu, že do pozície hlavných mediátorov boli v oboch prípadoch dosadení skúsení diplomati, George J. Mitchell a John Kerry, ktorí mali o spore prehľad, mediačné pokusy neskončili úspešne. Neschopnosť USA zastávať pozíciu neutrálneho mediátora je často považovaná za problematický aspekt amerických mediačných snáh. Medzi odborníkmi síce nepanuje zhoda, či je nestrannosť výhodou alebo nie, ale v tomto prípade sa predpokladá voči jednej strane javí ako prekážka mieru. Arabi americkým mediačným snahám dostatočne nedôverujú. Vplyv USA na izraelskú aj palestínsku entitu je nepochybne veľký, túto skutočnosť je možné vidieť napr. na výške americkej finančnej pomoci oboj stranám konfliktu, čím sa vytvára istá závislosť. Administratíva B. Obamu je často kritizovaná, že práve tento vplyv

nedokázala využiť vo svoj prospech, aj napriek tomu, že má v oblasti veľké množstvo vlastných záujmov.

Prvý mediačný pokus administratívy B. Obamu prebehol približne v rokoch 2009–2011 a hlavným mediátorom bol špeciálny vyslanec pre Blízky východ George Mitchell. K hlavným mediačným stratégiám patrila kyvadlová diplomacia. Zo začiatku sa USA správali ako mediátor komunikátor, mediačný tím na čele s G. Mitchellom usporadúval pravidelné stretnutia osobitne s izraelskou a osobitne s palestínskou reprezentáciou. USA však nezostali iba pri tejto taktike a do konfliktu vstúpili zároveň aj ako mediátor formulátor. Pre obe strany prinášali nové nápady z vlastnej iniciatívy, ako napr. vyzvanie Izraela na úplné zastavenie výstavby židovských osád na Západnom brehu a vo Východnom Jeruzaleme či požiadavka na redukcii násilia zo strany Palestíny. Mnohé z požiadaviek formuloval samotný prezident B. Obama, ktorý bol v mierovom procese veľmi aktívny, čo sa neskôr ukázalo ako jeden z dôvodov neúspechu. Dôležitým znakom tohto mediačného pokusu bola tiež snaha, aspoň navonok, pôsobiť ako neutrálny mediátor a prihliadať nielen na izraelské, ale aj palestínske záujmy. Využívaná bola tiež tzv. metóda cukru a biča alebo inak povedané metóda odmien a trestov. Izrael bol napr. slovné odsúdený H. Clintonovou po schválení výstavby nových ubytovacích jednotiek vo Východnom Jeruzaleme počas návštevy J. Bidena alebo neskôr bolo tej istej krajine ponúknuté množstvo výhod v prípade, že predĺži moratórium na zákaz nových osád. Mediačný tím zároveň využíval americký vplyv a moc a vyvíjal tlak na obe entity, napr. pri čiastočnom zastavení výstavby židovských osád.

Druhý mediačný pokus administratívy B. Obamu bol uskutočnený v rokoch 2013–2014 na čele s americkým štátnym tajomníkom Johnom Kerrym. V tomto prípade bola využitá kyvadlová diplomacia a komunikácia s oboma stranami konfliktu výrazne častejšie ako pri predchádzajúcom pokuse. John Kerry usporadúval pravidelné stretnutia s izraelskými aj palestínskymi predstaviteľmi, ktoré prebiehali v malých skupinách a hlavným znakom bola ich maximálna diskretnosť. Pred priamymi mierovými rokovaniami neboli stanovené podmienky pre mierový proces ako v predošlom prípade, keďže žiadosti strán boli protichodné. Dôležitým rozdielom medzi prvým a druhým mediačným pokusom je, že pri tom druhom už prezident B. Obama do procesu aktívne nevstupoval. Ďalším rozdielom bolo, že v prvom prípade bola využitá formulačná stratégia hneď na začiatku procesu, zatiaľ čo v druhom prípade až v neskorších fázach mierového procesu, keď J. Kerry predložil dokument predstavujúci rámec jednaní. Na druhej strane, vplyv a moc USA boli využité v podobnej miere, napr. pri prepúšťaní palestínskych väzňov. Zároveň bola používaná tzv. stratégia cukru a biča, napr. v podobe medzinárodného investičného plánu pre palestínsku ekonomiku, v podobe slovných hrozieb

ohľadne izolácie a delegitimizácie Izraelu zo strany medzinárodného spoločenstva či v podobe príslubu prepustenia J. Pollarda, ak Izrael prepustí 400 palestínskych väzňov a zastaví výstavbu osád na Západnom brehu.

Hlavné výskumné otázky sa teda podarilo zodpovedať. V práci boli zanalyzované stratégie jednotlivých mediačných tímov a priblížené boli rozdiely v jednaniach, priebehu aj v taktikách oboch pokusov. Zároveň boli zhrnuté hlavné príčiny neúspechu americkej mediačnej snahy počas administratívy B. Obamu, aj napriek tomu, že v literatúre nepanuje zhoda, ktoré z nich sa dajú považovať za kľúčové.

Podľa môjho názoru, na neúspech jednaní vplývalo viacej faktorov. Najzásadnejším aspektom však bola skutočnosť, že ani jedna zo strán konfliktu nebola pripravená na mierové jednania a z toho dôvodu reprezentácia ani jednej entity nechcela začať s vytváraním ústupkov. Na mediáciu ani v jednom z prípadov nebol vhodný moment, aj napriek skutočnosti, že B. Netanyahu a M. Abbas deklarovali, že mier je potrebný, ich činy tejto deklarácii nenasvedčovali. Každý ústupok a zdanlivý krok k mieru bol značne limitovaný a obsahoval množstvo podmienok. Na takúto situáciu mali nepochybne veľký vplyv spoločenské naratívy, ktoré v oboch prípadoch ospravedlňovali vlastné pozície, delegitimizovali druhú stranu konfliktu. Verejná mienka a jej neochota pristupovať ku kompromisom mala značný vplyv na rozhodnutia vládnych reprezentácií. Do tejto, pre mediáciu nepriaznivej situácie, vstúpil prezident B. Obama, ktorý mal síce úprimnú snahu konflikt na Blízkom východe vyriešiť, avšak jeho príliš veľká angažovanosť a túžba urobiť zásadné kroky mu boli skôr na škodu ako na úžitok. Na začiatku totiž vystúpil so sľubmi a s podmienkami, ktoré v tom čase neboli splniteľné a ktoré nemal ako ovplyvniť. Následne tým stratil legitimitu v očiach nielen izraelského, ale aj palestínskeho ľudu a reprezentácie.

V práci som sa nestretla s výraznejšími problémami a zároveň si myslím, že literatúra, ktorú som použila, bola dostatočná na vypracovanie tejto bakalárskej práce. Hlavný limit predstavoval obmedzený rozsah práce, keďže nebolo možné dostatočne rozpracovať všetky aspekty ovplyvňujúce výsledok americkej mediácie izraelsko-palestínskeho konfliktu. Ďalším problémom tiež bola moja neznalosť hebrejského a arabského jazyka, čo značne obmedzilo výber odbornej literatúry. Taktiež si uvedomujem rezervy spôsobené nedostatočnou zhodou v literatúre na pôsobení niektorých premenných na výsledok, ako napr. zaujatosť voči jednej strane konfliktu, čo mohlo spôsobiť moju nesprávnu interpretáciu týchto vplyvov. V neposlednom rade, za limitujúci faktor považujem nezačlenenie medzinárodného kontextu a jeho vplyvu na mediáciu konfliktu v kontingenčnom modeli. Myslím si, že postoj či tlak ostatných krajín regionálneho či medzinárodného spoločenstva alebo udalosti dejúce sa

v rovnakom čase vo veľkej miere ovplyvňujú výsledky mediácie. V budúcnosti by bolo zaujímavé skúmať tento vplyv na prebiehajúcu mediáciu. Zároveň by sa v ďalšom výskume malo zamerať na aspekty ako napr. iniciácia mediácia, ktorá v modeli J. Bercovitcha nie je zahrnutá, vplyv verejnej mienky v Izraeli a v Palestíne na mierový proces a pod. Práve verejná mienka, spoločenské naratívy a ich dôsledky by mohli predstavovať prínosnú štúdiu do odbornej diskusie.

Zoznam prameňov a literatúry

- Aarenau, Michael. 2018. „Israel’s Separation Barrier: Legitimate in Theory, Malicious in Practice.“ *The Times of Israel*, 22.3.2018 (online). Dostupné z: <<https://blogs.timesofisrael.com/israels-separation-barrier-legitimate-in-theory-malicious-in-practice/>> (27.4.2019).
- Al-Botmeh, Samia. 2014. „Implications of the Kerry Framework: The Jordan Valley.“ *Journal of Palestine Studies* 43 (3): 49–51. Dostupné z: <<https://www.palestine-studies.org/jps/fulltext/164336>> (14.4.2019).
- Al Jazeera. 2013. „Israel Releases 26 Palestinian Prisoners.“ *Al Jazeera*, 31.12.2013 (online). Dostupné z: <<https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/12/israel-palestinian-prisoner-release-20131230221424954472.html>> (14.4.2019).
- Amnesty International. 2019. „Chapter 3: Israeli Settlements and International Law.“ *Amnesty International*, (online). Dostupné z: <<https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2019/01/chapter-3-israeli-settlements-and-international-law/>> (27.4.2019).
- Barnea, Nahum. 2012. „What Obama Didn’t Understand.“ *The Brookings Institution*, 25.3.2012 (online). Dostupné z: <<https://www.brookings.edu/on-the-record/what-obama-didnt-understand/>> (11.4.2019).
- Bar-Tal, Daniel, Gavriel, Salomon. 2006. „Narratives of the Israeli-Palestinian Conflict: Evolvement, Contents, Functions and Consequences.“ Pp. 19–47 in. Robert I. Rotberg (ed.) *Israeli and Palestinian Narratives of Conflict. History’s Double Helix*. Bloomington: Indiana University Press.
- Beardsley, Kyle C., David M., Quinn, Bidisha, Biswas, Jonathan, Wilkenfeld. 2006. „Mediation Style and Crisis Outcomes.“ *The Journal of Conflict Resolution* 50 (1): 58–86. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/27638475?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents> (3.3.2019).
- Bercovitch, Jacob. 1985. „Third Parties in Conflict Management: The Structure and Conditions of Effective Mediation in International Relations.“ *International Journal* 40 (4): 736–752. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40202320?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents> (5.3.2019).
- Bercovitch, Jacob. 1991. „International Mediation.“ *Journal of Peace Research* 28 (1): 3–6. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/424189?read->

now=1&refreqid=excelsior%3Ae77baffde1ed9f4e8ef2ec65ff665c49&seq=2#page_scan_tab_contents> (20.2.2019).

Bercovitch, Jacob. 2011. „Introduction: or How to Study and Do Research on Mediation.“ Pp. 1–13 in Jacob Bercovitch (ed.). *Theory and Practice of International Mediation: Selected Essays*. Abingdon: Routledge.

Bercovitch, Jacob, Karl, DeRouen Jr. 2004. „Mediation in Internationalized Ethnic Conflicts: Assessing the Determinants of a Successful Process.“ *Armed Forces & Society* 2004 (30): 147–170. Dostupné z: <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0095327X0403000202>> (20.3.2019).

Bercovitch, Jacob, Allison, Houston. 2011. „The study of International Mediation: Theoretical Issues and Empirical Evidendence.“ Pp. 15–35 in Jacob Bercovitch (ed.). *Theory and Practice of International Mediation: Selected Essays*. Abingdon: Routledge.

Bercovitch, Jacob, Jeffrey, Langley. 1993. „The Nature of the Dispute and the Effectiveness of International Mediation.“ *The Journal of Conflict Resolution* 37 (4): 670–691. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/174545?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents> (5.3.2019).

Bercovitch, Jacob, J. Theodore, Anagnoson, Donnette L., Wille. 1991. „Some Conceptual Issues and Empirical Trends in the Study of Successful Mediation in International Relations.“ *Journal of Peace Research* 28 (1): 7–17. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/424190?seq=1#metadata_info_tab_contents> (21.2.2019).

Bercovitch, Jacob, Scott Sigmund, Gartner. 2009. „Is There Method in the Madness of Mediation? Some Lessons for Mediators from Quantitative Studies of Mediation.“ *International Interactions. Empirical and Theoretical Research in International Relations* 32 (4): 329–354. Dostupné z: <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03050620601011024>> (5.2.2019).

Birnbaum, Ben, Amir, Tibon. 2014. „The Explosive, Inside Story of How John Kerry Built an Israel-Palestine Peace Plan – and Watched It Crumble.“ *The New Republic*, 21.7.2014 (online). Dostupné z: <<https://newrepublic.com/article/118751/how-israel-palestine-peace-deal-died>> (14.4.2019).

Böhmelt, Tobias. 2010. „The Effectiveness of Tracks of Diplomacy Strategies in Third-party Interventions.“ *Journal of Peace Research* 47 (2): 167–178. Dostupné z: <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0022343309356488>> (20.3.2019).

Brinkley, Douglas. 2013. „The Kerry Doctrine: the Secretary of State’s Go-big-or-go-home Foreign Policy.“ *Foreign Policy* 203 (Special issue: The 100 leading global thinkers of 2013): 78–79. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24576008?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents> (14.4.2019).

Bronner, Ethan. 2010. „As Biden Visits, Israel Unveils Plan for New Settlements.“ *The New York Times*, 9.3.2010 (online). Dostupné z: <<https://www.nytimes.com/2010/03/10/world/middleeast/10biden.html>> (14.4.2019).

Bronner, Ethan. 2011. „Palestinian Factions Sign Accord to End Rift.“ *The New York Times*, 4.5.2011 (online). Dostupné z: <<https://www.nytimes.com/2011/05/05/world/middleeast/05palestinians.html>> (10.4.2019).

B’tselem. 2017. „The Separation Barrier.“ *The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*, (online). Dostupné z: <https://www.btselem.org/separation_barrier> (27.4.2019).

B’tselem. 2019. „Settlements.“ *The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*, (online). Dostupné z: <<https://www.btselem.org/settlements>> (27.4.2019).

Buttu, Diana. 2014. „Behind Israel’s Demand for Recognition as a Jewish State.“ *Journal of Palestine Studies* 43 (3): 42–45. Dostupné z: <<https://www.palestine-studies.org/jps/fulltext/164336>> (14.4.2019).

Byman, Daniel L. 2010. „How to Handle Hamas.“ *The Brookings Institution*, 25.8.2010 (online). Dostupné z: <<https://www.brookings.edu/articles/how-to-handle-hamas/>> (27.4.2019).

Choukri-Fishere, Ezzedine. 2008. „Against conventional wisdom: mediating the Arab-Israeli conflict.“ *OSLO forum 2008 – The OSLO forum Network of Mediators*, (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.files.ethz.ch/isn/90797/Arab_Israeli_Conflict_06_08.pdf> (3.4.2019).

Cohen, Stanley L. 2016. „Harder Times for Palestine if Clinton Wins US Election.“ *Al Jazeera*, 13.9.2016 (online). Dostupné z: <<https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2016/09/harder-times-palestine-clinton-wins-election-160912073343128.html>> (13.4.2019).

Čejka, Marek. 2015. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Barrister & Principal.

De Beer, Nikki. 2010. „Palestinian Economic Dependency on Israel.“ *Monthly Review online*, 25.9.2010 (online). Dostupné z: <<https://mronline.org/2010/09/25/palestinian-economic-dependency-on-israel/>> (13.4.2019).

Dixon, William J. 1996. „Third-Party Techniques for Preventing Conflict Escalation and Promoting Peaceful Settlement.“ *International Organization* 50 (4): 653–681. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2704241?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents> (14.3.2019).

Embassy of Israel in Japan. n.d. „Israeli Settlements and International Law.“ *Embassy of Israel in Japan*, (online). Dostupné z: <<https://embassies.gov.il/tokyo-en/AboutIsrael/the-middle-east/Pages/Israeli-Settlements-and-International-Law.aspx>> (27.4.2019).

Freedman, Robert O. 2012. „George W. Bush, Barack Obama, and the Arab-Israeli Conflict from 2001 to 2011.“ In Robert O. Freedman (ed.). *Israel and the United States: Six Decades of US-Israeli Relations*. Boulder: Westview Press.

Gordon, Michael R., Kershner, Isabel. 2013. „Israel and Palestinians Set to Resume Peace Talks, U.S. Announces.“ *The New York Times*, 28.7.2013 (online). Dostupné z: <<https://www.nytimes.com/2013/07/29/world/middleeast/israel-agrees-to-prisoner-release-clearing-way-for-talks.html>> (14.4.2019).

Hunter, Robert E. 2010. *Building Security in the Persian Gulf*. Pittsburg: RAND Corporation.

„Joint Israeli–Palestinian Poll 32, June 2009.“ *Palestinian Center for Policy and Survey Research*, (online). Dostupné z: <<http://www.pcpsr.org/en/node/412>> (12.4.2019).

„Joint Israeli–Palestinian Poll 48, June 2013.“ *Palestinian Center for Policy and Survey Research*, (online). Dostupné z: <<http://www.pcpsr.org/en/node/381>> (12.4.2019).

„Joint Israeli–Palestinian Poll 50, June 2013.“ *Palestinian Center for Policy and Survey Research*, (online). Dostupné z: <<http://www.pcpsr.org/en/node/378>> (12.4.2019).

Jungmannová, Nela. 2015. „Hamás a Fatah: vývoj vzájemných vztahů a příčiny jejich sbližování v kontextu regionálního konfliktu.“ *bakalárska práca (Bc.)*. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Dostupné z: <https://stag.upol.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAE NTA3MhMBAAAAAQAIc3RhdGV LZXkAAAABABQtOTIyMzM3MjAzNjg1NDc2NzU3 NgAAAAA*#prohlizeniSearchResult> (10.4.2019).

- Kelman, Herbert C. 2007. „The Israeli-Palestinian Peace Process and Its Vicissitudes. Insights From Attitude Theory.“ *American Psychologist* 62 (4): 287–303. Dostupné z: <<https://scholar.harvard.edu/files/hckelman/files/Vicissitudes.pdf>> (2.4.2019).
- Khalidi, Raja. 2014. „The Debate about Kerry’s Economic Initiative: Pitfalls, Benefits, and Risks.“ *Journal of Palestine Studies* 43 (3): 45–49. Dostupné z: <<https://www.palestine-studies.org/jps/fulltext/164336>> (14.4.2019).
- Kleiboer, Marieke. 1996. „Understanding Success and Failure of International Mediation.“ *The Journal of Conflict Resolution* 40 (2): 360–389. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/174357?read-now=1&refreqid=excelsior%3Acc24be81a349d703ff63ea15d6a876c2&seq=26#page_scan_tab_contents> (28.3.2019).
- Kriesberg, Louis. 2001. „Mediation and the Transformation of the Israeli-Palestinian Conflict.“ *Journal of Peace Research* 38 (3): 373–392. Dostupné z: <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0022343301038003006>> (23.2.2019).
- Kumaraswamy, P. R. 2015. *Historical Dictionary of the Arab-Israeli Conflict*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Kyselová, Jana. 2013. „Teórie mediácie v medzinárodnom prostredí.“ *diplomová práca (Mgr.) Masarykova univerzita, Fakulta sociálných študií*. Dostupné z: . <https://is.muni.cz/th/ipidx/Diplomova_praca_Kyselova_.pdf> (27.3.2019).
- Lowery, George. 2008. „The effects of Israel’s West Bank barrier: Hopelessness, shattered lives and distrust, says Cornell scholar.“ *Cornell Chronicle*, 10.7.2008 (online). Dostupné z: <<http://news.cornell.edu/stories/2008/07/cornell-sociologist-studies-israels-west-bank-barrier>> (27.4.2019).
- Melichar, Hynek. 2017. *Spojené státy americké a mírový proces v Severním Irsku. Příčiny úspěchu mediální intervence George J. Mitchella v letech 1996–1998*. Brno: Barrister & Principal.
- Migdalovitz, Carol. 2010. „Israeli-Arab Negotiations: Background, Conflicts, and U.S. Policy.“ *Congressional Research Service*, (online, Pdf.). Dostupné z: <<https://fas.org/sgp/crs/mideast/RL33530.pdf>> (3.4.2019).
- Landler, Mark. 2009. „Seasoned Negotiator to Serve as a Mideast Envoy.“ *The New York Times*, 21.1.2009 (online). Dostupné z:

<<https://www.nytimes.com/2009/01/22/us/politics/22diplo.html?mtrref=www.google.com>> (14.4.2019).

Lazaroff, Tovah. 2013. „Netanyahu Rejects Palestinian Right of Return to Israel.“ *The Jerusalem Post*, 28.3.2013 (online). Dostupné z: <<https://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Netanyahu-rejects-Palestinian-right-of-return-to-Israel-329895>> (14.4.2019).

LeVine, Mark. 2011. „Why Palestinians Have a Right to Return Home.“ *Al Jazeera*, 23.9.2011 (online). Dostupné z: <<https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/09/2011922135540203743.html>> (27.4.2019).

Mitchell, George. 2015. „George Mitchell on Effective Negotiation.“ *Harvard Business Review*, (audio). Dostupné z: <<https://hbr.org/ideacast/2015/06/george-mitchell-on-effective-negotiation.html>> (11.4.2019).

Muhsin, Yusuf. 2002. „The Partition of Palestine – An Arab Perspective.“ *Palestine-Israel Journal* 9 (4). Dostupné z: <<http://pij.org/articles/106>> (27.4.2019).

Nuruzzaman, Mohammed. 2015. „President Obama’s Middle East Policy, 2009-2013.“ *Insight Turkey* 17 (1): 171–190. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26299722?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents> (7.4.2019).

Office of the Historian. 2017a. „Presidential Travels Abroad – Israel.“ (online). Dostupné z: <<https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/israel>> (10.4.2019).

Office of the Historian. 2017b. „Presidential Travels Abroad – Palestinian Authority.“ (online). Dostupné z: <<https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/palestinian-authority>> (10.4.2019).

Office of the Historian. 2017c. „Secretaries Travels Abroad – Israel.“ (online). Dostupné z: <<https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/israel>> (10.4.2019).

Office of the Historian. 2017d. „Secretaries Travels Abroad – Palestinian Authority.“ (online). Dostupné z: <<https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/israel>> (10.4.2019).

O’Malley, JP. 2018. „Journalist Examines a Century of Dueling Israeli-Palestinian Narratives.“ *The Times of Israel*, 18.2.2018 (online). Dostupné z: <<https://www.timesofisrael.com/journalist-examines-a-century-of-dueling-israeli-palestinian-narratives/>> (27.4.2019).

O'Malley, Padraig. 2015. *The Two-State Delusion: Israel and Palestine – A Tale of Two Narratives*. New York: Penguin Books.

Oren, Neta, Rafi, Nets-Zehngut, Daniel, Bar-Tal. 2015. „Construction of the Israeli-Jewish Conflict-Supportive Narrative and the Struggle Over Its Dominance.“ *Political Psychology* 36 (2): 215–230. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43783855?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents> (24.4.2019).

Oxfam International. 2018. „Timeline: the Humanitarian Impact of the Gaza Blockage.“ *Oxfam International*, (online). Dostupné z: <<https://www.oxfam.org/en/occupied-palestinian-territory-and-israel/timeline-humanitarian-impact-gaza-blockade>> (27.4.2019).

Polisar, Daniel. 2015. „What Ordinary Palestinians Think about Jews, Israel and Violence.“ *Los Angeles Times*, 10.11.2015 (online). Dostupné z: <<https://www.latimes.com/opinion/oped/la-oe-polisar-palestinian-public-opinion-20151112-story.html>> (27.4.2019).

„President Obama Speaks to the Muslim World from Cairo, Egypt“ *youtube*, 4.6.2009 (video). Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=NaxZPiiKyMw>> (7.4.2019).

Press Release Network. 2004. „Researchers Examine Kerry's Personality, Compare Him to Bush and Other Presidents on Leadership Traits.“ *GlobeNewswire*. Dostupné z: <<https://www.globenewswire.com/news-release/2004/09/27/316148/64456/en/Researchers-Examine-Kerry-s-Personality-Compare-Him-to-Bush-and-Other-Presidents-on-Leadership-Traits.html>> (13.4.2019).

Quinn, Andrew. 2010. „U.S. affirms “Unshakeable“ Bond with Israel.“ *Reuters*, 16.3.2010 (online). Dostupné z: <<https://www.reuters.com/article/us-palestinians-israel-usa-idUSTRE62F52V20100316>> (14.4.2019).

Rabbani, Mouin. 2014. „It's Not Over Until It's Over.“ *Journal of Palestine Studies* 43 (3): 51–54. Dostupné z: <<https://www.palestine-studies.org/jps/fulltext/164336>> (14.4.2019).

Ravid, Barak, Chemi, Shalev, Natasha, Mozgovaya. 2012. „Palestinian UN Bid // In Historic Vote, Palestine Becomes Non-member UN State With Observer Status.“ *Haaretz*, 30.11.2012 (online). Dostupné z: <<https://www.haaretz.com/un-approves-palestine-as-non-member-state-1.5300112>> (14.4.2019).

Rosen, Steven J. 2012. „Israeli Settlements, American Pressure, and Peace.“ *JCPA Strategic Perspectives* 10. Dostupné z: <<https://www.meforum.org/3265/israeli-settlements-american-pressure>> (11.4.2019).

- Rosenthal, Steven J. 2010. „The US Foreign Policy and the Middle East.“ *Policy Perspectives* 7 (1): 11–14. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/42909249?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents> (9.4.2019).
- Satloff, Robert. 2014. „Assessing U.S. Strategy in the Israeli-Palestinian Talks: A Mideast Trip Report.“ *The Washington Institute*, 5.2.2014 (online). Dostupné z: <<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/assessing-u.s.-strategy-in-the-israeli-palestinian-talks-a-trip-report>> (11.4.2019).
- Savun, Barcu. 2008. „Information, Bias, and Mediation Success.“ *International Studies Quarterly* 52 (1): 25–47. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/29734223?read-now=1&refreqid=excelsior%3Aae086debb844273474f148821ebdb9a4&seq=3#page_scan_tab_contents> (28.2.2019).
- Schaefer, Brian. 2016. „Where Does Hillary Clinton Stand on Israel?“ *Haaretz*, 8.6.2016 (online). Dostupné z: <<https://www.haaretz.com/world-news/MAGAZINE-where-does-hillary-clinton-stand-on-israel-1.5384672>> (13.4.2019).
- Scham, Paul L. 2006. „The Historical Narratives of Israelis and Palestinians and the Peacemaking Process.“ *Israel Studies Forum* 21 (2): 58–84. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41804951?read-now=1&refreqid=excelsior%3A3096de0ea18d1982ac240926f05b8bb8&seq=1#page_scan_tab_contents> (24.4.2019).
- Schiff, Amira. 2018. „The Kerry Peace Initiative in the Israeli-Palestinian Conflict: When Hope and Good Intentions Are Not Enough.“ Pp. 8–42 in Steiner, Barry H. (ed.). *New Issues in Mediating the Israeli-Palestine Deadlock*. Leiden: Koninklijke Brill NV.
- Schulson, Michael. 2018. „Why Jerusalem is so Important to Muslims, Christians and Jews.“ *The Washington Post*, 14.3.2018 (online). Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/acts-of-faith/wp/2017/12/06/questions-about-jerusalem-you-were-afraid-to-ask/?noredirect=on&utm_term=.6cdc81eae9e5> (27.4.2019).
- Sharp, Jeremy M. 2010. „U.S. Foreign Assistance to the Middle East: Historical Background, Recent Trends, and the FY2011 Request.“ *Congressional Research Service*, (online, Pdf.). Dostupné z: <<https://fas.org/sgp/crs/mideast/RL32260.pdf>> (29.4.2019).
- Shlaim, Avi. 2016. „Barack Obama, John Kerry, and the Palestine saga.“ *Al Jazeera*, 24.12.2016 (online). Dostupné z:

<<https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2016/12/barack-obama-john-kerry-palestine-saga-161224101744800.html>> (11.4.2019).

Shonk, Katie. 2018. „In Conflict Resolution, President Carter Turned Flaws Into Virtues.“ *Program on negotiation. Harvard Law School*, 18.12.2018 (online). Dostępne z: <<https://www.pon.harvard.edu/daily/conflict-resolution/in-conflict-resolution-president-carter-turned-flaws-into-virtues/>> (31.3.2019).

Siniver, Asaf. 2011. „Change Nobody Believes In: Obama and the Israeli–Palestinian Conflict.“ *Diplomacy & Statecraft* 22 (4): 678–695. Dostępne z: <https://www.academia.edu/18144231/Change_Nobody_Believes_In_Obama_and_the_Israel_i_Palestinian_Conflict> (7.4.2019).

Szydzisz, Marcin. 2016. „Israeli-Palestinian Conflict – a Catalog of Problems to Solve.“ *Przegląd Narodowościowy – Review of Nationalities* 6 (1): 147–159. Dostępne z: <<https://content.sciendo.com/view/journals/pn/6/1/article-p147.xml>> (17.3.2019).

Tahhan, Zena. 2018. „How Palestinians Youth Would Solve the Conflict with Israel“ *Al Jazeera*, 15.5.2018 (online). Dostępne z: <<https://www.aljazeera.com/indepth/features/palestinian-youth-solve-conflict-israel-180513082211016.html>> (27.4.2019).

United Nations Conference on Trade and Development. 2009. „Report on UNCTAD Assistance to the Palestinian People: Developments in the Economy of the Occupied Palestinian Territory“ TD/B/56/3. Report on UNCTAD Assistance to the Palestinian People, August 2009 (online; Pdf). Dostępne z: <https://unctad.org/en/Docs/tdb56d3_en.pdf> (13.4.2019).

UNRWA. n.d. „Who we are.“ *United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East*, (online). Dostępne z: <<https://www.unrwa.org/who-we-are>> (15.4.2019).

U.S. Department of State. 2009. „2009 Remarks on Near Eastern Affairs.“ (online). Dostępne z: <<https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/2009/index.htm>> (14.4.2019).

U.S. Department of State. 2010. „2010 Remarks on Near Eastern Affairs.“ (online). Dostępne z: <<https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/c34493.htm>> (14.4.2019).

U.S. Department of State. 2011. „2011 Remarks on Near Eastern Affairs.“ (online). Dostępne z: <<https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/c41071.htm>> (14.4.2019).

Vickery, Matthew, Sheren, Khalel. 2014. „10 Years After the ICJ Ruling, the Illegal Separation Wall Remains Standing.“ *Middle East Monitor*, 9.7.2014 (online). Dostupné z: <<https://www.middleeastmonitor.com/20140709-10-years-after-the-icj-ruling-the-illegal-separation-wall-remains-standing/>> (27.4.2019).

Walt, Stephen. 2016. „Can the United States “Manage“ the Middle East?: Should It Try?.“ Pp. 97–118 in Phillips, Thomas E., Peter J., Miano, Jason, Mitchell (ed.). *Prophetic Voices on Middle East Peace: A Jewish, Christian, and Humanist Primer on Colonialism, Zionism, and Nationalism in the Middle East*. Claremont: Claremont Press. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/j.ctvbcd292.9?refreqid=excelsior%3A270c22436a3ccc14e11d1c173e114ec8&seq=1#metadata_info_tab_contents> (8.4.2019).

Warrick, Joby, Karen, DeYoung. 2011. „Mideast Envoy George Mitchell to Resign.“ *The Washington Post*, 13.5.2011 (online). Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/national/mideast-envoy-george-mitchell-to-resign/2011/05/13/AFPaNq2G_story.html?utm_term=.6197c0bbe91c> (13.4.2019).

Wehr, Paul. 1979. *Conflict Regulation*. Boulder: Westview Press.

Wickboldt, Anne-Katrin, Jacob, Bercovitch, Selwyn, Piramuthu. 1999. „Dynamics of International Mediation: Analysis Using Machine Learning Methods.“ *Conflict Management and Peace Science* 17 (1): 49–68. Dostupné z: <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/073889429901700102>> (20.3.2019).

Wroughton, Lesley. 2013. „Kerry Warns Israel of Troubles Ahead if Peace Talks Fail“ *Reuters*, 7.11.2013 (online). Dostupné z: <<https://www.reuters.com/article/us-palestinians-israelkerry-idUSBRE9A60P220131107>> (14.4.2019).

Zartman, I. William. 2018 „New Elements for Introducing Symmetry in the Middle East Peace Process.“ Pp. 1–8 in Steiner, Barry H. (ed.). *New Issues in Mediating the Israeli-Palestine Deadlock*. Leiden: Koninklijke Brill NV.

Abstrakt

Táto bakalárska práca skúma mediáciu izraelsko-palestínskeho konfliktu Spojenými štátmi americkými počas administratívy Baracka Obamu. Práca sa zameriava na mediačný pokus vedený Georgeom J. Mitchellom v rokoch 2009–2011 a mediačný pokus vedený Johnom Kerrym v rokoch 2013–2014. Práca zodpovedá výskumné otázky, aké sú hlavné príčiny neúspechu mediačných pokusov, aké sú rozdiely medzi dvoma pokusmi vedenými počas administratívneho obdobia B. Obamu a aké boli stratégie mediátorov. Na dosiahnutie tohto cieľu bol na obidve mediácie dosadený kontingenčný model Jacoba Bercovitcha, ktorý podmieňuje mediáciu kontextuálnymi a procesnými premennými. Skúmané sú premenné ako charakter strán konfliktu, charakter mediátora, charakter konfliktu a stratégie mediátora. Práca následne analyzuje, ako tieto premenné ovplyvnili výsledok mediačných jednaní.

Kľúčové slová: Izrael, Palestína, izraelsko-palestínsky konflikt, mediácia, mediátor, kontingenčný model, Jacob Bercovitch, USA, Barack Obama, George Mitchell, John Kerry.

Abstract

The bachelor thesis is dealing with analysing of the US mediation of the Israeli-Palestinian conflict during the administration of Barack Obama. The thesis is focused on two mediation attempts which were led by George J. Mitchell in 2009–2011 and by John Kerry in 2013–2014. The thesis answers research questions that are posed as follows: what were the main causes of lack of success of both mediation attempts, what were the differences between the analysed mediation attempts and what strategies were used by mediators. For the purpose of the thesis was used the contingency approach of Jacob Bercovitch which determines outcomes of mediation by contextual variables and process variables. Analysed were variables such as nature of parties, nature of dispute, nature of mediator and strategies of mediator. The thesis subsequently analyses how the identified variables affected the outcomes of mediations.

Key words: Israel, Palestine, Israeli–Palestinian conflict, mediation, mediator, contingency model, Jacob Bercovitch, USA, Barack Obama, George Mitchell, John Kerry.